

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет банківського бізнесу

Навчально-методичний
посібник

з дисципліни

«ЕКОНОМІКА СУСПІЛЬНОГО СЕКТОРА»

*для студентів освітньо-професійної програми «Аналітична економіка»
напряму підготовки 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
денної форми навчання*

Тернопіль
ТНЕУ
2018

Длугопольський О. В.

Економіка державного сектора : навч.-метод. посіб. [для студентів денної форми навчання (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», напрям підготовки 051 «Економіка»)] / О. В. Длугопольський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 63 с.

Автор: *Длугопольський О.В.*,
докт. екон. наук, професор кафедри економічної теорії ТНЕУ

Рецензенти: *Горняк О. В.*,
докт. екон. наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та історії економічної думки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;
Желюк Т. Л.,
докт. екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту та публічного управління ТНЕУ

Відповідальний

за випуск: *Козюк В.В.*
докт. екон. наук, професор, завідувач кафедрою економічної теорії ТНЕУ

Навчально-методичний посібник «Економіка суспільного сектора» призначений для студентів денної форми навчання ТНЕУ (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», напрям підготовки 051 «Економіка»). Посібник складений за робочою програмою курсу «Економіка суспільного сектора» і містить вступ, тематичний план і програму курсу, плани семінарських занять, тести практичні завдання для самостійної роботи, порядок оцінювання знань, список рекомендованої літератури та перелік питань на іспит.

Рекомендовано до друку
кафедрою економічної теорії ТНЕУ
(27 серпня 2018 р., протокол № 1).

Розглянуто і схвалено
науково-методичною радою
факультету банківського бізнесу ТНЕУ
(27 серпня 2018 р., протокол № 1)

Вступ

Дисципліна “Економіка суспільного сектора” вивчається студентами денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» напряму підготовки 051 «Економіка». Дисципліна “Економіка суспільного сектора” дає комплексне уявлення про основні положення економіки суспільного сектора, виявляє причини, форми і методи участі держави в економічному житті в умовах домінування ринкових відносин. Центральне місце займають проблеми публічних фінансів. Особлива увага приділена специфіці суспільного сектора в тих сферах, де вільний ринок виявляється безсилим: фундаментальні наукові дослідження, національна оборона, медичне забезпечення, транспортні комунікації тощо. Необхідність вивчення економіки суспільного сектора зумовлена постійним підвищенням ролі та масштабності держави в організації зростаючого усуспільнення всіх сфер економічної діяльності. Розширення прав і свобод громадян передбачає зміну функцій держави та методів державного управління процесами забезпечення цих прав і свобод. Глобалізація світової економіки веде до посилення ролі держави в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки, з одного боку, та інтеграції її в світове господарство, з іншого.

Знання основ теорії суспільного сектора, масштабів присутності держави в економічній системі та практики управління ним є особливо цінними для студентів, які навчаються за бакалаврськими програмами, оскільки саме вони – майбутні посадовці та керівники. Від уміння грамотно оцінити задачі та обмеження, які суспільство покладає на органи влади, та вміння правильно підібрати інструменти арсеналу державного менеджменту для реалізації поставлених задач залежатиме ефективність функціонування відповідних урядових структур економіки та позиції країни на міжнародній арені.

Мета та цілі науки: сформувані систему знань про суть, принципи, функції, форми та інструменти розвитку економіки суспільного сектора, визначити його функціональну роль задля стабільного розвитку національної економіки – забезпечення суспільства специфічними суспільними благами в умовах суспільного вибору; сформувані навички щодо механізмів управління суспільним сектором економіки, аналізу принципів формування дохідної і видаткової частин державного бюджету, методів оцінки масштабів суспільного сектора, ефективності та доцільності його функціонування в умовах змішаної економіки.

Предмет дисципліни – закономірності формування й управління економікою суспільного сектора.

Для досягнення поставленої мети в процесі викладання даної науки передбачається вирішення таких **завдань**:

- характеристика суспільного сектора економіки за допомогою таких категорій як суспільний добробут та суспільний оптимум;
- вивчення соціально-економічної ролі та спрямованості розвитку суспільного сектора, а також принципів його функціонування;
- висвітлення особливостей впливу процедур суспільного вибору на державний сектор економіки;

- характеристики фінансової бази функціонування суспільного сектору;
- засвоєння теорій формування дохідної частини бюджету і державних витрат;
- визначення специфіки витрат і вигід у суспільного секторі;
- вивчення механізму державного управління економікою та набуття вмінь приймати рішення на різних рівнях управління економікою;
- розкриття суперечностей процесів оптимізації суспільного сектору та досягнення суспільного добробуту.

Після опанування науки «*Економіка суспільного сектору*» студент повинен:

знати:

- сутність концепції суспільного добробуту та способи його оцінки;
- напрями впливу демократичних процедур на масштаби суспільного сектору;
- економічні наслідки участі держави в економічній системі.

уміти:

- аналізувати зміни добробуту внаслідок перерозподілу державних витрат між різними сферами суспільного сектору;
- визначати способи поліпшення складових суспільного сектору за рахунок процедур суспільного добробуту;
- оцінювати економічні наслідки участі держави в економічній системі та ефективність суспільних витрат.

Дисципліна «*Економіка суспільного сектору*» орієнтує студентів на практичну діяльність в економічній сфері, що сприятиме підготовці нової генерації економістів-фахівців, здатних розв'язувати складні управлінські проблеми економіки України. «*Економіка суспільного сектору*» – синтетична дисципліна, що об'єднує як спеціальні, так і надпрофесійні знання. Вивчення бажано починати після засвоєння курсів «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Фінанси», «Державне регулювання економіки», «Макроекономічний аналіз», «Мікроекономічний аналіз». Вивчення дисципліни «*Економіка суспільного сектору*» повинне проводитись на основі засвоєння лекційного матеріалу, опрацювання підручників та навчальних посібників, законів та нормативних актів України, наукової монографічної літератури, матеріалів періодичних видань.

Відповідно до сучасної концепції організації навчального процесу основним засобом оволодіння студентами навчальним матеріалом є їх самостійна робота. З одного боку, вона збільшує студентам час, вільний від обов'язкових занять, що дає їм можливість ефективно використовувати бюджет свого часу. З іншого – спонукає студентів до формування в себе таких рис, як самодисциплінованість, відповідальність, наполегливість, кмітливості тощо. Все це створює передумови для кращого засвоєння знань та отримання навичок, передбачених навчальною програмою науки.

Тематичний план науки визначає кількість годин, що відводяться на окремі теми на лекціях, семінарських і практичних, а також контактних заняттях, а які рекомендується вивчити самостійно за допомогою відповідних літературних джерел.

Розподіл навчального часу

за формами навчання та видами занять
дисципліни “Економіка суспільного сектора”,
(II курс – 240 год., IV курс – 90 год.)

№ п/п	Назва розділу, теми	Кількість годин			
		Лекції	Практичні заняття	Само-стійна робота	Індивідуальна робота
Змістовний модуль 1. Теоретико-методичні основи економіки суспільного сектора					
1.	Суспільний сектор в умовах змішаної економіки	8 / 2	4 / 2	15 / 5	1 / -
2.	Феноменологія суспільних благ	8 / 2	4 / 2	15 / 5	1 / -
3.	Проблеми розподілу, ефективності і добробуту	8 / 4	4 / 2	20 / 5	1 / -
Змістовний модуль 2. Проблеми суспільного вибору в умовах демократії					
4.	Генезис і концептуальні контури суспільного вибору	6 / 4	6 / 2	10 / 5	1 / -
5.	Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії	6 / 4	6 / 2	11 / 5	1 / -
Змістовний модуль 3. Публічні фінанси					
6.	Доходи суспільного сектору	6 / 2	4 / 2	15 / 5	1 / -
7.	Державні витрати і соціальна допомога	6 / 2	4 / 2	15 / 5	- / -
8.	Дефіцити, економічна стабільність та зростання	8 / 2	6 / 2	14 / 5	- / -
9.	Бюджетний федералізм	4 / 2	7 / -	14 / 8	- / 2
Разом:		60 / 24	45 / 16	129 / 48	6 / 2

Форма контролю – залік / екзамен

Плани семінарських (практичних) занять

Семінарські (практичні) заняття з предмету використовуються на денній формі навчання, під час яких здійснюється поточна перевірка рівня засвоєння студентом навчального матеріалу з окремих тем науки, які виносяться на ці заняття. Поряд з цим під час семінарських (практичних) занять передбачається проведення модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу кількох або всіх тем дисципліни.

На семінарські (практичні) заняття виносяться не всі, а найважливіші та найскладніші питання науки. Решту питань студенти опрацьовують самостійно. При підготовці до семінарських (практичних) занять потрібно передусім прочитати конспект лекцій з відповідних тем, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Потім доцільно скористатися методичними порадами до відповідної теми. Нарешті, якщо деякі питання залишилися незрозумілими, звернутися до рекомендованих літературних джерел.

Практичні заняття № 1-2

Тема 1. Суспільний сектор в умовах змішаної економіки

1. Предмет економіки суспільного сектора: нормативний та позитивний аналіз. Поняття суспільного сектору. “Правила гри” суспільного сектору економіки.

2. Особливості держави як суб’єкта змішаної економіки. Суспільний сектор і державне регулювання економіки.

3. Економічне обґрунтування існування уряду. “Провали ринку” і проблема перерозподілу. “Провали держави”. Паритет “державо-ринку”.

4. Масштаби суспільного сектору економіки та їх тенденції. Критерії ефективності суспільного сектору.

5. Суспільний сектор як постачальник та споживач. Державний сектор і теорія прав власності.

Тестування та розв’язок міні-кейсів.

Інформаційне забезпечення

Міні-кейс на обрання оптимального рішення.

Викладач запрошує студентів у групах із 2 осіб здійснити декілька процедур вибору відповідно до розданих таблиць. Кожний вибір передбачає обрання варіанту, який гіпотетично приносить комусь із них певну грошову суму. Розмір суми для кожного з варіантів указаний на додатковому аркуші.

Студенти вдвох мають виробити спільне рішення. Один з них призначається «контролером». Контролер має право, якщо він чи вона бажають, вибрати варіант одноосібно і зафіксувати саме його, зупинивши процес. Інший учасник процесу може здійснити спробу вплинути на контролера з метою досягти взаємоприйняттого рішення: він має право запропонувати контролеру віддати частину або увесь свій виграш.

Якщо порозуміння було знайдено, обидві сторони заповнюють формуляр угоди, в якому фіксуються обраний варіант і кількість умовних грошей, передану від одного учасника іншому. Будь-які фізичні погрози в процесі переговорів заборонені.

Після того, як угоду укладено, кожного із студентів просять заповнити вільну частину аркуша, де у довільній формі дати відповідь на такі питання:

→ Чи вдалося вам знайти компроміс? Що ускладнювало його досягнення?

→ Скільки приблизно часу знадобилося на пошук компромісу?

→ Вкажіть 2-3 варіанти, з-поміж яких довелося робити остаточний вибір і поясніть, чому перевага була надана тому з них, який обрано в підсумку.

Міні-кейс на прийняття рішення в умовах невизначеності.

Викладач запрошує студентів взяти участь в кейсі із прийняття інвестиційного рішення в умовах невизначеності. Кожен учасник має уявити, що він є членом групи із 80 студентів різних навчальних закладів, з якими він не знайомий. У кожного із членів групи в розпорядженні є 225 жетонів, які можна вкласти в спільний з іншими проект або в індивідуальний проект. Індивідуальний проект принесе інвестору віддачу 10 копійок на кожний інвестований жетон. Колективний проект забезпечує віддачу залежно від сукупної кількості жетонів, вкладених у нього. Далі отримана від нього віддача розподіляється рівномірно між вісімдесятьма студентами, незалежно від того, хто скільки жетонів інвестує.

Завдання учасника – капіталізувати власні 225 жетонів. Він має право повністю вкласти їх в індивідуальний чи колективний проект або розподілити засоби в будь-якій пропорції між обома проектами.

Після обмірковування і прийняття інвестиційного рішення студент заповнює формуляр рішення і на вільній частині аркуша в довільній формі пояснює свій вибір. Йому запропоновано спрогнозувати сукупну кількість жетонів, яку, як він розрахує, всі учасники забажають вкласти в колективний проект і, відповідно, свою очікувану віддачу по кожному із проектів та виграш від інвестиційного рішення в цілому. Скільки часу йому знадобилось на прийняття рішення? Якщо доцільно, вказати 2-3 варіанти, з-поміж яких довелося робити остаточний вибір і пояснити, чому перевага була надана тому з них, який обрано в підсумку.

Практичні заняття № 3-4

Тема 2. Феноменологія суспільних благ

1. Поняття суспільних благ та їх властивості. Відмінність приватних і суспільних благ.

2. Класифікація суспільних благ. Чисті і змішані суспільні блага. Квазісуспільні блага.

3. Особливості попиту на суспільні блага та особливості пропозиції суспільних благ. Ціноутворення на ринку суспільних благ. Модель Ліндаля. Модель Гроувза-Ледьярда. Механізм виявлення переваг Кларка-Гроувза-Вікрі.

4. Проблема переповнення і теорія клубів.

5. Неefективність добровільного забезпечення суспільними благами. Проблема “безквиткового пасажир” (фрірайдера). Розв’язок проблемних ситуацій і тестування.

Інформаційне забезпечення

Проблемна ситуація «Як розподілити витрати на будівництво мосту?»

Органами влади двох населених пунктів – районного центру та селища, відділених один від одного річкою, прийняте рішення щодо спільного будівництва мосту, який дозволить вдвічі скоротити дорожню відстань між ними. Сукупні витрати на будівництво мосту складатимуть 90 млн. грн. Для бюджету селища така сума вдвічі перевищує його ресурси, однак для бюджету районного центру вона становить лише 70% коштів, які можуть бути виділені. Органами влади підраховано, що очікуване скорочення дорожніх витрат після будівництва мосту для мешканців районного центру, які рідко відвідують селище, складатиме 30% загальної вартості проекту. Натомість для мешканців селища будівництво такого мосту є вкрай важливим: очікуване скорочення їх витрат на переїзди становитиме 65% загальної вартості проекту. Оцініть доцільність реалізації проекту будівництва мосту та визначте можливі варіанти розподілу витрат на його фінансування між учасниками. Поміркуйте, які фактори необхідно врахувати для оцінки ефективності реалізації такого проекту та які з них не було названо.

Кейс «Міф про природні монополії»

Викладач пропонує студентам для ознайомлення уривки зі статті професора економіки Томаса ДиЛоренцо (Selling School of Business and Management, Loyola College), в якій наводиться критика теорії природних монополій. Після ознайомлення з ними студенти дискутують з наступних питань:

1. У чому полягає сутність міфу про природні монополії?
2. Які цілі переслідували економісти, створюючи теорію природних монополій?
3. Про що свідчать наведені історичні приклади з економіки США?
4. Які, на Вашу думку, були реальні історичні причини створення державних природних монополій?
5. В чому полягає причина проблеми «надмірного дублювання»?
6. Якими є негативні позитивні та негативні наслідки діяльності природних монополій?
7. В яких галузях, де історично виникли природні монополії, їх функціонування є недоречним?

Практичні заняття № 5-6

Тема 3. Проблеми розподілу, ефективності і добробуту

1. Економіка добробуту. Суспільний добробут: проблема агрегування індивідуальних переваг. Функції суспільного добробуту. Патерналізм і лібертаріанство.

2. Критерій Парето та його ціннісне обґрунтування. Неповнота критерія Парето.

3. Ефективність аллокації ресурсів за досконалої конкуренції: перша теорема економіки добробуту. Перерозподіл і ефективність: друга теорема економіки добробуту.

4. Нерівність і добробут.

5. Принцип “другого кращого”.

6. Потенційне Парето-вдосконалення. Критерій компенсації Калдора-Хікса. Подвійний критерій Скитовського і проблема нетранзитивності. Критерій Самуельсона та його обмеженість.

Розв'язок кейс-завдань і презентація міні-доповідей.

Інформаційне забезпечення

Міні-доповідь

Викладач пропонує кільком студентам підготувати та презентувати міні-повіді «Причини та ступінь нерівності доходів населення в Україні», «Причини розриву в доходах населення розвинутих країн та країн, що розвиваються, і перспективи їх усунення», «Бідність в глобалізованому світі: ризики та загрози». Після їх прослуховування аудиторії пропонується вступити в дискусійне обговорення наступних питань:

1. Чому як в розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються, держава ставить собі за мету протидіяти бідності? В чому будуть відмінності в боротьбі з цим явищем у згаданих групах країн?

2. Який зв'язок існує між нерівністю в розподілі доходів та бідністю? За допомогою яких показників він оцінюється?

3. Які поточні завдання може ставити перед собою державний сектор з метою протидії бідності?

4. Охарактеризуйте основні інструменти, які може використовувати держава з метою вирівнювання доходів. В яких країнах доцільно застосовувати кожен з них?

За результатами дискусій викладач пропонує кільком студентам підвести підсумки та виставляє оцінки.

Кейс-завдання: «Ефективність державного перерозподілу доходів»

Викладач пропонує для аналізу студентам таблиці, які вміщують основні показники державних перерозподільних процесів в країнах ОЕСР, зокрема коефіцієнт Джині, державні витрати на соціальний захист, % до ВВП, ВВП на душу населення за ПКС, % до сукупного по ОЕСР. Після завершення ознайомлення з даними показниками студентам висувуються наступні запитання для дискусії та завдання:

- Які спільні риси притаманні перерозподільним процесам розвинених країн світу?

- У чому полягають відмінності перерозподільних процесів в Україні?

Визначте залежності між масштабами державних перерозподільних процедур та рівнем соціальної диференціації на основі аналізу показників: ВВП на душу населення, коефіцієнту Джині та частки державних витрат на соціальний захист.

Практичне заняття № 7-8-9

Тема 4. Генезис і концептуальні контури суспільного вибору

1. Предмет і метод теорії суспільного вибору.
2. Попередники сучасної теорії суспільного вибору (Ж.А.Кондорсе, Т.Лаплас, Ч.Доджсон).
3. Роль політичної філософії (Т.Гоббс, Б.Спіноза) і політичних досліджень (Дж.Медісон, А.Токвіль) в становленні теорії.
4. Єдність і відмінності старого і нового інституціоналізму.
5. Співвідношення теорій колективного, соціального і суспільного вибору. Розв'язок проблемних ситуацій і тестування.

Інформаційне забезпечення

Завдання. «Обґрунтування бюджетної політики»

Ви очолюєте партію, яка знаходиться при владі та має високу популярність. Пріоритетним завданням в діяльності уряду Ви вбачаєте забезпечення цінової стабільності, втім поточний стан економіки в країні характеризується високим рівнем безробіття. Ви усвідомлюєте, що бюджетні заходи щодо зниження рівня безробіття призводитимуть до зростання цін, що суперечить Вашій партійній ідеології. Вам необхідно прийняти рішення стосовно подальшої бюджетної політики, враховуючи, що Ви перебуваєте напередодні політичних виборів? Яким чином Ваші рішення можуть змінитися, якщо популярність Вашої партії стане низькою? Чи будете Ви змінювати свою бюджетну політику, якщо Ваша партія щойно прийшла до влади і до наступних політичних виборів ще далеко. Рішення має бути презентоване громадськості у вигляді доповіді на прес-конференції.

Проблемна ситуація «Чи боротися з бюрократією?»

В країні, державні фінанси якої характеризуються постійним розширенням витрат, посиленням дефіциту бюджету та наростанням заборгованості, упродовж останніх десятиліть різко поширились бюрократичні прояви в діяльності державного апарату. Обґрунтуйте, чи існує взаємозв'язок між погіршенням стану державних фінансів та бюрократизацією країни, якщо відомо, що її урядом в останні роки почали активно реалізовуватись заходи щодо боротьби з корупцією в державному апараті. Спрогнозуйте, чи зазнає змін стан державних фінансів в країні, якщо її уряд не вживатиме антикорупційних заходів. Яким чином змінюватиметься в цьому випадку рівень бюрократизації в системі державного управління країни? Чи можливою є повна ліквідація проявів бюрократії?

Практичні заняття № 10-11-12
Тема 5. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії

1. Політико-економічний цикл. Політичний процес.
2. Сучасні політичні системи: загальна характеристика. Парламентська і президентська політичні системи: єдність і відмінності.
3. Внесок Дж.М.-Г.Б'юкенена в проблематику суспільного вибору. Одностаїне прийняття рішень і оптимум Парето.
4. Механізм голосування. Раціональний колективний вибір.
5. Медіанний виборець і коаліції. Теорема Мея. Недоліки демократичної процедури.
6. Групи спеціальних інтересів і "гонитва" за рентою. Рентоорієнтована поведінка і корупція.
7. Політичні технології прийняття фінансових рішень. Теорема Ерроу про неможливість.
8. Логролінг та лобювання інтересів.
Розв'язок проблемних ситуацій, виконання рольової гри.

Інформаційне забезпечення

Викладач пропонує студентам обрати одне із завдань, підготувати коротке інформаційне повідомлення та презентувати його в формі доповіді на прес-конференції.

Ситуативне завдання «Голосування за розподіл витрат державного бюджету».

П'ять політичних партій, в однаковій кількості представлених у парламенті, голосують за 2 альтернативні законопроекти про внесення змін до Державного бюджету, які вирішують, куди буде спрямовано додаткові доходи, що вдалося отримати до бюджету. Відповідно до першого, додаткові кошти мають бути спрямовані на соціальні заходи, відповідно до другого – на державні інфраструктурні проекти. В таблиці представлені очікувані відсоткові зміни електоральної підтримки кожної з партій від першого і другого законопроекту

	Партія А	Партія Б	Партія В	Партія Г	Партія Д
Законопроект № 1	-1,0	-1,2	+2,0	+2,5	-0,4
Законопроект № 2	+1,5	+1,3	-4,0	-0,3	-0,8

Обґрунтуйте відповіді на наступні питання:

Якщо рішення буде прийматися на основі звичайного неупередженого голосування в парламенті, який із законопроектів буде затверджено?

Чи можна виокремити партії. Зацікавлені в логролінгу (обміну голосами)?

Хто, на вашу думку, швидше за все буде схильним до змови з метою прийняття обох законопроектів?

Якщо припускати, що розподіл місць в парламенті серед політичних партій точно відображає переваги всього суспільства, то чи сприятиме «пакетне»

вирішення питання підвищенню суспільного добробуту і успішному розвитку країни?

Завдання. «Обґрунтування передвиборчої програми»

Ви є керівником виборчого штабу кандидата в мери міста. Передвиборчою програмою Вашого опонента заплановано (та буде виконано) витратити 15 тис. грн. в рік в розрахунку на душу населення на охорону громадського порядку. Вам необхідно прийняти рішення стосовно того, який розмір бюджету на утримання міліції повинен запропонувати ваш кандидат. Яка інформація вам для цього знадобиться та як її використовувати. Рішення має бути презентоване громадськості у вигляді доповіді на прес-конференції.

Рольова гра «Чи бути хабарником?»

Викладач пропонує студентам обрати одну з ролей та продемонструвати її перед аудиторією.

Роль 1. Ви – чиновник, що обіймає керівну посаду у тендерному комітеті органу державної влади. Перед Вами поставлено завдання обрати фірму, яка буде постачати товар, необхідний для державної установи, в якій Ви працюєте. До Вас звертаються керівники фірм, які бажають бути обраними для виконання держзамовлення. Бажаючи отримати додаткову вигоду, Ви налаштовані на отримання хабара за успішну реалізацію їх проектів. Визначте, якими параметрами Ви будете керуватися при визначенні необхідного розміру хабара. Які чинники можуть змінити Ваше рішення?

Роль 2. Ви – керівник приватної компанії, яка здійснює виробництво та оптову реалізацію лікарських засобів. Ваша мета – пошук додаткових напрямків збуту своєї продукції через укладання договорів на виконання державних замовлень. Ви звертаєтесь зі своєю пропозицією до відповідного державного органу, однак розумієте, що потрапити до числа виконавців державних замовлень досить складно. Отже, Ви налаштовані на пропонування хабара державному службовцю, який визначатиме коло переможців тендерних процедур. Визначте, якими параметрами Ви будете керуватись при визначенні необхідного розміру хабара. Які чинники можуть змінити ваше рішення?

Практичні заняття № 13-14

Тема 6. Доходи суспільного сектору

1. Публічні фінанси в демократичному середовищі. Джерела доходів суспільного сектору.
 2. Податки: суть, види, пропорційне, прогресивне і регресивне оподаткування.
 3. Критерії оцінки податкових систем.
 4. Податкове зобов'язання і переміщення податків. Теорія і реалії перекладання податків.
 5. Податковий тиск та його розподіл на монопольних і конкурентних ринках.
 6. Податок Кларка і фіскальна ілюзія.
 7. Оптимізація оподаткування і розподіл доходів.
- Розв'язок проблемних ситуацій і підготовка доповідей.

Інформаційне забезпечення

Проблемна ситуація «Чи здійснювати реформу податку?»

Урядом країни розглядається питання стосовно заміни пропорційної ставки податку з доходів фізичних осіб на прогресивну шкалу. На які фактори необхідно зважати при обґрунтуванні такого рішення з точки зору оптимального оподаткування? Яким повинно бути прийняте рішення, якщо в країні високий рівень безробіття? Чи зміниться оптимальне рішення, якщо передбачатиметься запровадження регресивної шкали за умов низького рівня безробіття?

Бліц-повідь

Викладач пропонує підготувати кожному із студентів бліц-повідь про систему оподаткування в будь-якій країні світу. До бліц-повіді висуваються вимоги:

1. Вона має бути вкрай стислою: оформлюється на одному аркуші формату А4, 14 шрифтом, одинарним інтервалом.

2. Попри малі розміри вона має містити низку структурних елементів: характеристику податкової системи країни, що є предметом опису, аналіз структури доходів державної скарбниці (обсяги надходжень за видами податків та в динаміці, державні інститути та/або законодавчі акти, що її регулюють), проблеми, що в ній спостерігаються та напрямки їх вирішення.

Завдання слухачів полягає в тому, щоб уважно прослухати озвучений матеріал та здійснити його короткий конспект. За 10 хвилин до закінчення заняття викладач проводить письмове опитування студентів шляхом постановки перед ними кількох відкритих питань із почутого матеріалу, пропонуючи їм лише кількома словами дати відповідь на кожне з них.

Практичні заняття № 15-16

Тема 7. Державні витрати і соціальна допомога

1. Суть і форми державних витрат.

2. Державне страхування. Взаємозв'язок соціальної допомоги, державного і приватного страхування.

3. Ефективність державних витрат. Оцінка затрат і результатів в приватному і державному секторах.

4. Аналіз витрат і результатів. Аналіз витрат і вигод.

5. Задачі та показники системи охорони здоров'я. Дилема «доброго самаритянина».

6. Суспільство як головний інвестор в сферу освіти. Вибір між державним і приватним забезпеченням освіти.

7. Теорія сталого розвитку та перспективи цивілізації. Темпи економічного зростання та порушення екологічної рівноваги.

Розв'язок завдань і проблемних ситуацій.

Інформаційне забезпечення

Студенти об'єднуються в міні-групи, кожна з яких має вирішити одне із таких ситуативних завдань та презентувати його аудиторії.

Завдання. «Проблема забруднення довкілля»

Розташований в районному центрі завод гумово-технічних виробів вивозить свої відходи на місцеве звалище, обсяг яких перевищує його можливості. Такими діями завод завдає шкоди довкіллю на 50 тис грн. Місцева влада бажає припинити завдання такої шкоди. З цією метою вона може самостійно побудувати станцію для переробки відходів вартістю в 30 тис. грн. З іншого боку, підприємство могло б усунути це забруднення під час первинної обробки відходів на заводі, витративши на це 10 тис. грн..

Спираючись на теорему Р.Коуза, визначте результати угоди щодо розподілу фінансових витрат на усунення проблеми забруднення довкілля, за умови, якщо права власності надано потерпілим чи забруднювачу. Дайте їх оцінку з точки зору досягнення справедливості. Змодельуйте ситуацію, за якої вирішення проблеми забруднення довкілля виявилось б неможливим.

Завдання. «Проблема забруднення води»

Чотири рибні господарства використовують течію деякої річки для розведення риби. Вище за течією інша компанія побудувала хімічний завод, частина виробничих відходів якого потрапляє у річку. Забруднена вода наносить кожному рибгоспу збитки на 120 тис. грн. щороку. Річка, як природний ресурс, знаходиться у розпорядженні державних органів, тому для вирішення проблеми забруднення рибгоспи звернулись до місцевої влади. Місцевою владою з цього приводу здійснюється оцінка двох можливих варіантів:

1) запровадження штрафної санкції для підприємства, що забруднює річку, та спрямування її на побудову сучасної комплексної системи утилізації відходів вартістю 1200 тис. грн.;

2) надання рибним господарствам субсидії на побудову штучних водоймищ для розведення риби вартістю 280 тис. грн.

Обґрунтуйте, який із заходів доцільно обрати. Визначте умови та можливі наслідки їх застосування. Поміркуйте, які заходи, на вашу думку можна було б застосувати на протипагу запропонованим чи додатково до них.

Проблемна ситуація «Як реалізувати будівництво клініки?»

Тендерний комітет місцевої державної адміністрації проводить конкурс на будівництво нової клініки. Йому необхідно здійснити вибір між проектами двох основних конкурентів на виконання державного замовлення – державним та приватним підприємствами. Якими чинниками необхідно керуватись при визначенні переможця на виконання замовлення? Яке рішення необхідно прийняти членам комітету, якщо бюджетні ресурси на реалізацію даного проекту є недостатніми, але побудова клініки є вкрай необхідною для поліпшення роботи системи охорони здоров'я в регіоні?

Проблемна ситуація «Яку пенсійну систему обрати?»

В країні після проведення пенсійної реформи для працюючих громадян передбачена можливість самостійного обрання виду системи, з якої вони отримуватимуть свої виплати: солідарної чи накопичувальної. Чисельність

населення, питома вага економічно активного населення та ставка внесків на соціальне страхування є стабільними вже тривалий період. Темпи зростання заробітної плати відповідають темпам зростання відсоткової ставки. Який вид пенсійної системи за таких умов доцільно обрати особі, яка має понад 30 років стажу і до досягнення пенсійного віку їй залишилось декілька років? Якому варіанту пенсійного забезпечення доцільно віддати перевагу молодому спеціалісту, який лише розпочинає трудову діяльність? Яке рішення обиратиме кожен з них, якщо чисельність економічно активного населення в країні скорочуватиметься (зростатиме), а рівень соціальних внесків зростатиме (зменшуватиметься)?

Кейс-завдання «Чому суспільним сферам – суспільний сектор?»

Сучасний розвиток світової економіки характеризується тим, що функціонування основних суспільних сфер, якими є системи соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища, відбувається на основі спільної участі в різних комбінаціях як приватних, так і державних установ. Обґрунтуйте, які фактори визначають таку тенденцію? Визначте переваги та недоліки їх функціонування на засадах ринкового та державного механізмів господарювання.

Суспільна сфера	Ринковий механізм		Державний механізм	
	переваги	недоліки	переваги	недоліки
Соціальний захист населення				
Освіта				
Охорона здоров'я				
Охорона навколишнього середовища				

Проблемна ситуація «Чи збільшувати витрати на оборону?»

Групою розвинених країн з метою боротьби з міжнародною нелегальною торгівлею зброєю планується трьохкратне збільшення державних витрат на удосконалення роботи внутрішніх правоохоронних органів та створення на умовах спільного фінансування міжнародної організації з контролю за обігом зброї. Визначте основні чинники, які уможливають реалізацію такого заходу. Обґрунтуйте можливий вплив такого заходу на добробут населення країн, які виступили його організаторами, та решти країн світу. Яким чином можуть змінитись наслідки від запровадженого заходу, якщо його реалізація буде ініційована та реалізована зусиллями країн, що розвиваються.

Бліц-дповідь

Викладач пропонує підготувати кожному із студентів бліц-дповідь про систему соціального захисту або систему охорони здоров'я (освіти) в будь-якій країні світу. До бліц-дповіді висуваються вимоги:

1. Вона має бути вкрай стислою: оформлюється на одному аркуші формату А4, 14 шрифтом, одинарним інтервалом.

2. Попри малі розміри вона має містити низку структурних елементів: характеристику економічного стану сфери, що є предметом опису, аналіз ступеню участі державного сектору в ній (обсяги бюджетного фінансування, державні інститути та/або законодавчі акти, що її регулюють), проблеми, що в ній спостерігаються та напрямки їх вирішення.

Завдання слухачів полягає в тому, щоб уважно прослухати озвучений матеріал та здійснити його короткий конспект. За 10 хвилин до закінчення заняття викладач проводить письмове опитування студентів шляхом постановки перед ними кількох відкритих питань із почутого матеріалу, пропонуючи їм лише кількома словами дати відповідь на кожне з них.

Практичні заняття № 17-18-19

Тема 8. Дефіцити, економічна стабільність і зростання

1. Державний кредит як суспільна позикова система.
2. Вплив державних запозичень на розвиток секторів економіки.
3. Концепції державної заборгованості. Взаємозв'язок боргових заходів уряду з макроекономічною політикою.
4. Дефіцитні фінанси: двоєдність проблем і можливостей.
5. Дефіцит та економічна стабільність. Дефіцит та інвестиції. Обговорення проблемних ситуацій і захист доповідей.

Інформаційне забезпечення

Бліц-доповідь

Викладач пропонує підготувати кожному із студентів бліц-доповідь про систему боргової політики в будь-якій країні світу. До бліц-доповіді висуваються вимоги:

1. Вона має бути вкрай стислою: оформлюється на одному аркуші формату А4, 14 шрифтом, одинарним інтервалом.

2. Попри малі розміри вона має містити низку структурних елементів: характеристику економічного стану сфери, що є предметом опису, аналіз ступеню участі державного сектору в ній (обсяги бюджетного фінансування, державні інститути та/або законодавчі акти, що її регулюють), проблеми, що в ній спостерігаються та напрямки їх вирішення.

Завдання слухачів полягає в тому, щоб уважно прослухати озвучений матеріал та здійснити його короткий конспект. За 10 хвилин до закінчення заняття викладач проводить письмове опитування студентів шляхом постановки перед ними кількох відкритих питань із почутого матеріалу, пропонуючи їм лише кількома словами дати відповідь на кожне з них.

Проблемна ситуація

Наприкінці 2008 р. *Ісландія* – країна з високозабезпеченими, добре освіченими, історично раціональними громадянами, опинилась на межі фінансового краху. Проте ще кілька років назад країна розвивалась шаленими темпами, адже якщо у 2003 р. три найбільших ісландських банки володіли активами на декілька млрд. \$, то до 2007 р. їх активи перевищили \$140 млрд., за цей період вартість фондового ринку країни зросла у дев'ять разів, тоді як

США – лише удвічі. У 2006 р. середня ісландська родина стала утричі багатшою порівняно із 2003 р., однак практично усе новостворене багатство було пов'язано із інвестиційним банківським бізнесом, що й стало причиною кризи.

Ісландці захопились спекуляцією і «робили гроші» на фінансових, а не товарних операціях (вони створювали фіктивний капітал, продаючи один одному активи за захмарними цінами). Оскільки місцеві процентні ставки становили понад 15-16% і курс крони постійно зростав, ісландці придумали наступне: бажаючи здійснити придбання, яке їм було не «по кишені», вони позичали гроші не у кронах, а у японських ієнах чи швейцарських франках, беручи кредит під 3% річних і отримуючи прибуток на торгівлі валютою (придбані за валюту ісландські крони інвестувались під 16% річних). Також ісландці масово скуповували на позичені гроші зростаючі у ціні будинки та автомобілі, футбольні клуби та банки. Вже у 2007 р. ісландцям належало у 50 разів більше іноземних активів, ніж у 2002 р.

Ще однією проблемою став непотизм. Наприклад, у ісландського міжнародного банку «*Kaupthing*» був лише один член ради директорів не ісландець. А в усіх директорів були укладені з банком контракти на 4 роки і банк надав їм позику на £19 млн. для купівлі акцій «*Kaupthing*», а також опціони на зворотній продаж цих акцій банку з гарантованим прибутком. Практично увесь оголошений прибуток був отриманий за рахунок зростання вартості активів, придбаних раніше за «захмарними» цінами. Реальна ж частка прибутку від справжньої банківської діяльності складала менше 10%.

Однак після обвалу крони, пов'язаного із колапсом трьох новостворених глобальних банків, у жовтні 2008 р. японські ієни та швейцарські франки, які ісландцям потрібно було повернути, суттєво подорожчали. Так, за будинок вартістю \$500 тис. вже потрібно було сплатити іпотеку у \$1,5 млн., а за «*Range Rover*» вартістю \$35 тис. – кредит у розмірі \$100 тис. Проблему автомобілів часто вирішували наступним чином: вантажили авто на корабель і відправляли на континент, намагаючись продати за валюту, яка була в ціні, або влаштували підпал і отримували страховку. Раптом 300 тис. ісландських громадян виявили, що вони несуть відповідальність за банківські збитки в розмірі \$100 млрд., тобто \$330 тис. на кожного чоловіка, жінку та дитину в *Ісландії*. До того ж вони втратили десятки мільярдів доларів на власній невмілій спекуляції іноземною валютою через обвал ісландського фондового ринку на 85%. Ісландці загалом влізли у борги, що склали 850% ВВП, тоді як у США цей показник досягнув лише 350% ВВП.

Якщо врахувати, що іноземні інвестори вклади в ісландські банки величезні кошти (британці – близько €30 млрд., німці – €21 млрд., нідерландці – €305 млн., шведи – €400 млн.), то до яких макроекономічних наслідків, на вашу думку, призвела така безапеляційна довіра до банківського сектору країни? Перед якими загрозами і можливостями опинилися громадяни *Ісландії*? В чому були головні прорахунки банкірів та пересічних громадян країни? Чи можливе повторення «ісландського феномену» в інших країнах світу (наприклад, в *Україні*)?

Практичні заняття № 20-21-22-23

Тема 9. Бюджетний федералізм

1. Концепція бюджетного федералізму та еволюція теорії міжбюджетних трансфертів.
 2. Нормативна та позитивна модель бюджетного федералізму.
 3. Суть та визначальні характеристики міжбюджетних трансфертів.
 4. Особливості реалізації трансфертної політики у Німеччині, США, Україні.
 5. Ефективність бюджетних трансфертів. «Ефект липучки».
- Виконання кейс-завдання.

Інформаційне забезпечення

Кейс-завдання «Розподіл бюджету ЄС»

Увазі студентів пропонується офіційна статистична інформація Європейської Комісії EUROSTAT щодо наступних показників розвитку країн Європейського Союзу, а також формування і використання бюджету ЄС:

- приріст реального ВВП, % до попереднього року;
- сукупні доходи зведеного бюджету, % до ВВП;
- сукупні витрати зведеного бюджету, % від ВВП;
- приріст сукупних доходів зведеного бюджету, % до попереднього року;
- приріст сукупних доходів зведеного бюджету, % до попереднього року;
- сукупні внески та витрати спільного бюджету ЄС.

Етап 1. Використовуючи дані розданих таблиць дайте відповідь на наступні запитання:

- Які країни є лідерами економічного розвитку, а які відстають. Яку, на вашу думку, роль відіграють «найслабші» країни у розвитку ЄС? Які чинники сприяли їх прийняттю до ЄС?
- В яких країнах ЄС суспільний сектор є найбільш масштабним?
- Які країни ЄС відіграють основну роль у формуванні спільного бюджету ЄС?

Етап 2. Визначте, якими принципами (підходом) керується ЄС при здійсненні розподілу спільного бюджету ЄС між його членами. Які зміни в його розподілі мали б місце, якби його в основу було закладено:

- утилітаристську концепцію суспільного добробуту;
- егалітаристську концепцію суспільного добробуту;
- роулсіанську концепцію суспільного добробуту.

Інноваційні навчальні технології

*Інноваційні навчальні технології,
що використовуються на лекційних заняттях*

Тема лекції	Кількість годин	Види інноваційних навчальних технологій	
		У поточному навчальному році	Заплановано на наступний навчальний рік
1. Суспільний сектор в умовах змішаної економіки	6	Презентація Power Point Розгорнута лекція	Відеолекція
2. Феноменологія суспільних благ	6	Презентація Power Point Розгорнута лекція	Відеолекція
3. Проблеми розподілу, ефективності і добробуту	6	Презентація Power Point Розгорнута лекція	Відеолекція
4. Генезис і концептуальні контури суспільного вибору	4	Презентація Power Point Проблемна лекція	Відеолекція
5. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії	6	Презентація Power Point Проблемна лекція	Відеолекція
6. Доходи суспільного сектору	6	Презентація Power Point Проблемна лекція	Відеолекція
7. Державні витрати і соціальна допомога	6	Презентація Power Point Проблемна лекція	Відеолекція
8. Дефіцити, економічна стабільність і зростання	6	Презентація Power Point Розгорнута лекція	Відеолекція
9. Бюджетний федералізм	8	Презентація Power Point Розгорнута лекція	Відеолекція

*Інноваційні навчальні технології,
що використовуються на семінарських (практичних) заняттях*

Тема семінарського (практичного, лабораторного) заняття	Кількість годин	Види інноваційних навчальних технологій	
		У поточному навчальному році	Заплановано на наступний навчальний рік
1. Суспільний сектор в умовах змішаної економіки	4	Міні-кейс	
2. Феноменологія суспільних благ	4	Міні-кейс	
3. Проблеми розподілу, ефективності і добробуту	4	Ситуативне завдання	Розрахунково-аналітичні завдання
4. Генезис і концептуальні контури суспільного вибору	2	Семінар-дискусія	
5. Суспільний вибір в умовах прямої та представницької демократії	4	Ситуативне завдання	Розрахунково-аналітичні завдання
6. Доходи суспільного сектору	4	Ситуативне завдання	
7. Державні витрати і соціальна допомога	4	Семінар-дискусія	
8. Дефіцити, економічна стабільність і зростання	4	Семінар-дискусія	
9. Бюджетний федералізм	6	Семінар-дискусія	Розрахунково-аналітичні завдання

Тести

1. У відповідності до критерію оптимальності Парето в економіці відбувається покращення, якщо в результаті управлінських заходів:

- а) доходи багатих верств населення скорочуються на меншу величину, ніж зростають доходи бідних
- б) відбувається зростання добробуту хоча б одного суб'єкта без погіршення добробуту усіх інших
- в) відбувається перехід від працемісткого до капіталомісткого виробництва
- г) скорочується рівень безробіття

2. У виробництві та обміні одночасно досягається оптимальність за Парето, коли:

- а) однакова для всіх споживачів гранична норма субституцій двох будь-яких благ рівна їх граничній нормі продуктової трансформації
- б) гранична норма субституцій двох будь-яких благ рівна граничній нормі технічної субституції праці і капіталу, що використовуються для виробництва цих благ
- в) гранична норма продуктової трансформації двох будь-яких благ рівна граничній нормі технічної субституції праці і капіталу, що використовуються для виробництва цих благ
- г) відношення граничних корисностей двох будь-яких благ рівна відношенню граничних продуктивностей факторів для виробництва цих благ

3. Лаги державного регулювання викликані:

- а) розходженням між передвиборними обіцянками політиків і втіленням цих обіцянок на практиці
- б) розходженням між приватними і суспільними інтересами
- в) розходженням в часі між усвідомленням макроекономічної проблеми урядом та прийняттям заходів щодо її рішення
- г) неспівпаданням кількості цілей та інструментів державного регулювання

4. З моделі загальної економічної рівноваги, зокрема, випливає, що:

- а) не можна визначити одночасно і рівноважну ціну, і рівноважний обсяг для всіх благ одразу
- б) можливо визначити рівноважну кількість вироблених благ без визначення їх рівноважних цін
- в) можливо визначити вектор рівноважних цін на фактори виробництва без визначення вектора рівноважних цін на блага
- г) не можна визначити рівноважну ціну одного блага без одночасного визначення рівноважних цін на всі інші блага

5. Для визначення оптимального обсягу виробництва суспільних благ необхідно знайти точку перетину:

- а) кривої середніх витрат блага з вертикальною сумою індивідуальних кривих попиту на це блага

- б) кривої граничних витрат блага з горизонтальною сумою індивідуальних кривих попиту на це благо
- в) кривої середніх витрат блага з горизонтальною сумою індивідуальних кривих попиту на це благо
- г) кривої граничних витрат блага з вертикальною сумою індивідуальних кривих попиту на це благо

6.3 мікроекономічного аналізу впливає, що для підвищення добробуту суспільства державі необхідно:

- а) встановлювати верхню межу ціни на дефіцитну продукцію
- б) здійснювати дотування продукції, що випускається природною монополією
- в) вводити податок на прибуток монополістичних конкурентів
- г) надавати перевагу прямолінійній шкалі податкування перед прогресивною шкалою

7. Ваш сусід по дачі посадив різновид тополі, який дуже швидко росте. Дерево стало затінити вашу ділянку землі, на якій ви вирощуєте полуницю. Який з перелічених пунктів передбачає найбільш раціональний шлях вирішення конфліктної ситуації з точки зору прав власності (теорема Коуза):

- а) звернення в місцевий суд
- б) ввічливе прохання сусіда зрубати дерево
- в) домовлення про компенсацію сусіду (наприклад, два відра своєї полуниці), якщо він спиляє дерево
- г) відмова від бажання вирощувати власну полуницю

8. Що з перерахованого не є суспільним благом:

- а) маяки
- б) електроенергія
- в) оборона країни
- г) захист від паводків в масштабах країни

9. Що з перерахованого є суспільним благом:

- а) перегляд вистави в театрі
- б) проїзд в електричці
- в) вуличне освітлення
- г) футбольний матч на стадіоні

10. В якому випадку, з перерахованих, можливо досягти домовленості без втручання держави:

- а) хімічний комбінат, розташований поруч з національним парком, спричиняє деструктивний вплив на нього, загрожуючи загибеллю унікальних рослин
- б) обговорення проблеми боротьби з руйнуванням озонового шару Землі
- в) один з членів товариства пожильців здає приміщення своєї квартири під офіс, а натовп відвідувачів викликає невдоволення усіх мешканців будинку

г) зменшення площі озера внаслідок використання надто великих обсягів води для потреб сільського господарства від рік, що його живлять, вимагає вирішення цієї проблеми

11. Модель пенсійного забезпечення, за якої економічно активне населення за рахунок відрахувань з доходів забезпечує можливість існування своїм непрацездатним сучасникам, називається:

- а) уніфікована
- б) консолідована
- в) скоординована
- г) солідарна

12. «Провали», або неспроможність, держави не викликаються:

- а) недостатньою проінформованістю уряду
- б) обмеженістю контролю над реакцією приватного сектора
- в) недосконалістю системи представницької демократії
- г) монополістичним ціноутворенням на окремих ринках

13. Який з перерахованих нижче податків відноситься до прямих:

- а) індивідуальний прибутковий податок
- б) акциз
- в) митний збір
- г) податок з продажу

14. Який з перерахованих акцизів важче перекласти на споживачів:

- а) акциз на бензин
- б) акциз на сигарети
- в) акциз на театральні білети
- г) акциз на алкогольні напої

15. Що з перерахованого не відноситься до державних підприємств:

- а) казенні підприємства
- б) публічні корпорації
- в) державні акціонерні компанії
- г) бюджетні організації

16. Яке з перерахованих нижче благ не можна віднести до суспільних:

- а) освітлення вулиць
- б) охорона правопорядку в місті
- в) тенісні корти
- г) спостереження за чистотою парків в місті

17. В якому з перерахованих випадків недоцільно застосовувати принцип платоспроможності в оподаткуванні:

- а) надання допомоги малозабезпеченим

- б) фінансування системи охорони здоров'я
- в) фінансування системи протипожежної безпеки
- г) обладнання майданчиків для виходу собак

18. Показник, який вимірює ступінь нерівномірності розподілу доходів і податкових зобов'язань шляхом вирахування відношення між кривою Лоренса, яка виражає дійсний стан розподілу доходів і податків, та ідеально рівномірним (бажаним) розподілом, називається:

- а) коефіцієнт Рамсея
- б) коефіцієнт Джині
- в) коефіцієнт Пігу
- г) коефіцієнт Кларка

19. Податкова ставка (t) може бути розрахована за формулою:

- а) $t = (Y / T)100\%$, де T – обсяг зібраних податків, Y – обсяг наявного доходу
- б) $t = (Y - T)100\%$, де T – обсяг зібраних податків, Y – обсяг наявного доходу
- в) $t = (T / Y)100\%$, де T – обсяг зібраних податків, Y – обсяг наявного доходу
- г) $t = (T + Y)100\%$, де T – обсяг зібраних податків, Y – обсяг наявного доходу

20. Логролінг – це:

- а) принцип проведення парламентських слухань з питань національної безпеки
- б) принцип, що обмежує діяльність депутатів з розробки окремих законів
- в) практика взаємної підтримки депутатів шляхом "торгівлі голосами"
- г) процес регулювання ринку державними структурами

21. Методологічний індивідуалізм теорії суспільного вибору передбачає:

- а) здатність розділяти бізнес і політику
- б) здатність визначати пріоритети в суспільних інтересах
- в) крах профспілкового руху
- г) використання політичного процесу у власних цілях

22. Концепція «економічної людини» передбачає:

- а) раціональність поведінки індивіда
- б) прагнення уникнути участі в політичному процесі будь-якими можливими методами
- в) прагнення здійснювати альтруїстичні вчинки щодо інших осіб
- г) немає правильної відповіді

23. Поняття раціональності, що використовується в теорії суспільного вибору, полягає в тому, що:

- а) людина володіє повною інформацією при прийнятті рішень
- б) людина приймає правильні рішення
- в) людина скоріше надасть перевагу 100 дол., ніж одному поцілунку
- г) усі перераховані відповіді є невірними

24. Теорія в сфері податків, яка наголошує на максимальній необмеженості діяльності уряду щодо максимізації доходів та жорстких обмеженнях для податкоплатників, які не мають реальної можливості ухилитися від існуючого рівня оподаткування, називається:

- а) теорія демократичного оподаткування
- б) теорія Левіафан-оподаткування
- в) теорія еволюційного оподаткування
- г) немає правильної відповіді

25. Методологія теорії суспільного вибору базується на:

- а) застосуванні для вивчення економічних проблем інструментарію права, історії, політології
- б) застосуванні для вивчення гуманітарних проблем інструментарію економічної теорії та аналізі соціологічної і політичної статистики
- в) прикладному аналізі організаційно-економічних проблем передвиборчих кампаній
- г) застосуванні для вивчення гуманітарних проблем інструментарію соціології та психології

26. Правило в сфері оподаткування, яке наголошує на тому, що абсолютна величина і цінність ухилення від податків як джерела додаткових благ набувають різного відносного значення для конкретних платників, називається:

- а) закон Неймана-Моргенштерна
- б) закон Корлетта-Хейга
- в) закон Калдора-Хікса
- г) закон Вебера-Фехнера

27. Що з перерахованого відноситься до «провалів держави»:

- а) обмеженість контролю над бюрократією
- б) існування природних монополій
- в) наявність зовнішніх ефектів
- г) асиметрія інформації

28. Що з перерахованого відноситься до «провалів ринку»:

- а) нездатність держави повністю передбачити і проконтролювати наслідки прийнятих рішень
- б) недосконалість політичного процесу
- в) необхідність надання суспільних благ
- г) обмеженість контролю над бюрократією

29. За Ф.Хайском, парламентський суверенітет – це:

- а) депутатська недоторканість
- б) заборона саморозпуску
- в) можливість видавати будь-який закон
- г) заборона самовисування

30. До недоліків політичного процесу в умовах демократії можна віднести:

- а) лобізм
- б) логроллінг
- в) пошук політичної ренти
- г) усі відповіді є вірними

31. Яке з перерахованих суспільних благ є «чистим»:

- а) озеленення центру міста
- б) національна оборона
- в) пенсійне забезпечення
- г) кабельне телебачення

32. Яке з перерахованих суспільних благ є «змішаним»:

- а) медичне обслуговування
- б) пам'ятки мистецтва
- в) охорона державного кордону
- г) діяльність держави в сфері законодавства

33. За Л.Мізесом, бюрократичний апарат необхідний для:

- а) більш ефективного розподілу економічних ресурсів
- б) управління процесами, ефективність яких важко визначити ринковими методами
- в) підтримання соціальної стабільності в суспільстві
- г) усі відповіді вірні

34. Хто реально користується основними правами власника за формально проголошеної державної власності:

- а) громадяни країни в цілому
- б) керівництво конкретного підприємства
- в) політична еліта
- г) усі відповіді є невірними

35. Лобіювання – це:

- а) процес впливу груп з "особливими інтересами" на прийняття рішень законодавцями і чиновниками
- б) взаємна підтримка депутатів шляхом обміну голосами при прийнятті законодавчих рішень
- в) процес регулювання ринку державними структурами
- г) принцип проведення парламентських слухань з питань національної безпеки

36. Зміст рівноваги за Ліндалем полягає в тому, що:

- а) зростання податкового навантаження на одиницю повинно супроводжуватись максимізацією корисності від споживання суспільних благ

- б) зростання податкового навантаження на одиницю не впливає на зміну корисності від споживання суспільних благ
- в) зростання податкового навантаження на одиницю повинно супроводжуватись мінімізацією корисності від споживання суспільних благ
- г) усі відповіді є невірними

37. «Торгівля голосами» між депутатами:

- а) збільшує шанси перемоги на виборах індиферентної більшості
- б) найчастіше слугує загальним (національним) інтересам, ніж регіональним
- в) призводить до прийняття прогресивних законів
- г) збільшує кількість прийнятих законів

38. Представницька демократія по відношенню до прямої демократії володіє перевагою:

- а) більш простого процесу голосування
- б) більш простого правила прийняття рішень
- в) відсутності можливості прийняття рішень, що вигідні вузьким групам осіб
- г) більш низьких витрат для процесу розробки і ухвалення законів

39. Граничні витрати дорівнюють нулю у випадку надання споживачам наступного блага:

- а) аеропорт
- б) виноград
- в) протиракетна оборона
- г) послуги колегії адвокатів

40. Лідери Селянської партії, щоб домогтися збільшення асигнувань на потреби фермерів, намагаються отримати підтримку Партії любителів пива, обіцяючи в обмін підтримку їх при голосуванні про дотації на предмети першої необхідності. Це явище називається:

- а) парадоксом голосування
- б) етатизмом
- в) логроллінгом
- г) конституційним вибором

41. Допустимо, що в умовах прямої демократії податки розподіляються суворо пропорційно до вигод, що отримуються від реалізації державних програм. Тоді обсяг витрат на державні програми буде:

- а) рівним ефективній кількості
- б) меншим за ефективну кількість
- в) більшим за ефективну кількість
- г) або більшим, або меншим за ефективну кількість

42. Правило в сфері оподаткування, яке наголошує на тому, що при оптимальному оподаткуванні фізичний обсяг виробництва кожного з товарів скорочується в однаковій пропорції, називається:

- а) закон Рамсея
- б) закон Неймана-Моргенштерна
- в) закон Лоренца
- г) закон Вебера-Фехнера

43. Яка процедура голосування не піддається маніпулюванню:

- а) правило простої більшості
- б) правило виключення програвших за Борда
- в) вибір за максимальним значенням
- г) процедура, в якій колективне рішення завжди буде співпадати з точкою зору одного виборця (диктатора)

44. Медіанний виборець – це виборець, який:

- а) в однаковій мірі симпатизує усім політичним партіям
- б) характеризується середнім ступенем зацікавленості у вирішенні суспільних проблем
- в) голосує лише за депутатів партії центру
- г) володіє середнім для даного суспільства рівнем інтелекту

45. В місті N витрати на утримання муніципального транспорту розподіляються рівномірно, а вигоди – ні. Теорія суспільного вибору стверджує, що в цьому випадку витрати будуть:

- а) більші ефективної величини
- б) менші ефективної величини
- в) рівні ефективній величині
- г) оцінити співвідношення оптимальних і реальних витрат на основі даної інформації неможливо

46. До медіанних виборців відносяться ті, хто:

- а) прийшов голосувати, хоча їм все байдуже
- б) надто обмежені, щоб розбиратися в сутності питання
- в) обіцяли підтримку усім конкуруючим групам, а тепер не знають як утриматись від голосування
- г) знаходяться в середині наявної шкали переваг

47. Теорія суспільного вибору передбачає, що парламентарії будуть:

- а) займатися "торгівлею голосами" з локальних питань, щоб виграти голоси з питань, які мають національне значення
- б) займатися "торгівлею голосами" з національних питань, щоб виграти голоси з питань, які мають локальне значення
- в) голосувати по усім питанням, що обговорюються, у точній відповідності з думкою своїх виборців
- г) теорія суспільного вибору не має ніякого відношення до наведених тверджень

48. Неприйняття участі у виборчому процесі називається «раціональною поведінкою», якщо:

- а) виборець не був проінформований про проведення голосування
- б) виборець не голосував, оскільки не бачив в цьому особистої вигоди
- в) виборець не голосував, оскільки був у від'їзді
- г) все перераховане є вірним

49. В Ольги Петрівни є симпатичний квітник перед будинком. Отже:

- а) для її сусідів, які можуть насолоджуватися квітучими клумбами, – це позитивний зовнішній ефект
- б) для сусідів, які ненавидять рослинність, – це негативний зовнішній ефект
- в) для тих, хто байдужий до квіток, – ніяких зовнішніх ефектів
- г) всі висловлені думки є правильними

50. Яке з перерахованих суспільних благ є послугою:

- а) шосейні дороги
- б) заповідники
- в) збройні сили
- г) міські вулиці і площі

51. Друга теорема економіки добробуту стверджує, що:

- а) загальна рівновага на конкурентному ринку є оптимальною за Парето
- б) в результаті конкуренції економіка може досягти оптимального за Парето стану
- в) поведінка індивіда змінюється за зміни зовнішніх умов, а не його преференцій
- г) переважає егоїстичний спосіб дій індивідів, орієнтований на максимізацію власної вигоди

52. Провалом ринку може бути:

- а) наявність монополій
- б) зовнішні ефекти
- в) суспільні блага
- г) всі відповіді вірні

53. Блага, які не володіють властивостями «несуперництво» та «невиключеність» – це:

- а) суспільні блага
- б) приватні блага
- в) державні блага
- г) клубні блага

54. До клубного блага можна віднести:

- а) послуги пошти
- б) квартиру

- в) послуги швидкої допомоги
- г) перегляд фільму у кінотеатрі

55. Здійснення екологічних правопорушень, коли економічний суб'єкт зменшує свої витрати за рахунок нанесення шкоди навколишньому середовищу, є прикладом:

- а) монопольної влади
- б) зовнішнього ефекту
- в) неповноти інформації
- г) неповноти ринку

56. Використовуючи субсидій з метою вирішення негативних зовнішніх ефектів, держава впливає на:

- а) підвищення приватних витрат ініціатора екстерналій до рівня суспільних витрат
- б) підвищення граничних вигід ініціатора екстерналій до рівня суспільних вигід
- в) зниження негативних наслідків від екстерналій
- г) обмеження виробництва екстерналії до певного дозволеного рівня

57. Позитивний вплив монополіста на суспільний добробут може проявлятися через:

- а) зростанні віддачі від масштабу виробництва
- б) відносно швидке акумулювання ресурсів для здійснення інноваційних капіталовкладень
- в) складнощі, що постають перед компаніями, які мають намір ввійти на прибутковий ринок
- г) відкриття доступу до нових знань всім членам суспільства

58. Пряма демократія передбачає:

- а) можливість кожного громадянина окремо висловлювати свою точку зору щодо кожного питання
- б) можливість всіх, хто має право голосу, обирати своїх представників до законодавчих органів, які надалі втілюють у життя інтереси своїх виборців
- в) можливість лише обраних громадян висловлювати свою точку зору щодо кожного питання
- г) можливість всіх, хто має право голосу, обирати себе до законодавчих органів, та надалі особисто втілювати у життя свої інтереси

59. Парадокс голосування полягає в тому, що громадяни приймають участь у політичних виборах, незважаючи на:

- а) низьку імовірність впливу їх голосу на результат виборів
- б) усвідомлення значних перспектив їх участі
- в) додаткові витрати на пошук місця працевлаштування
- г) немає правильної відповіді

60. На зборах громади міста, яка поділена на три групи А, В та С, вирішується питання щодо фінансування суспільних проектів а, б, с та d. Кількість голосів груп виборців та визначені ними обсяги бюджетного фінансування проектів представлені в таблиці.

Групи виборців	Кількість голосів груп виборців, %	Обсяги бюджетного фінансування проектів			
		100%	60%	30%	0%
<i>A</i>	45	<i>a</i>	<i>c</i>	<i>b</i>	<i>d</i>
<i>B</i>	25	<i>c</i>	<i>b</i>	<i>d</i>	<i>a</i>
<i>C</i>	20	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>d</i>	<i>c</i>
<i>D</i>	10	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>a</i>	<i>d</i>

Який із суспільних проектів буде профінансований місцевим бюджетом повністю, якщо підрахунок голосів здійснювати за правилом Борда?

61. Відповідно до правила простої більшості рішення вважається прийнятним, якщо:

- а) за нього віддали голоси усі виборці
- б) за нього віддала свої голоси більша частина виборців
- в) за нього віддали свої голоси 51% виборців
- г) за нього віддали голоси найбільш впливові виборці

62. Модель пенсійного забезпечення, за якої економічно активне населення за рахунок відрахувань з доходів забезпечує можливість існування своїм непрацездатним сучасникам, називається:

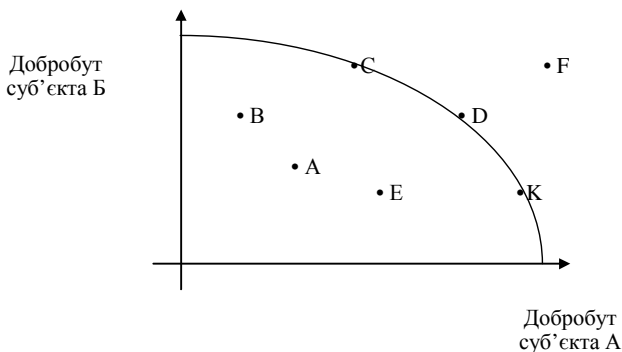
- а) уніфікована
- б) консолідована
- в) скоординована
- г) солідарна

63. Що з наступного є суспільним благом?

- а) снігоприбиральна служба протягом зими
- б) велогонка «Тур де Франс» влітку
- в) програми кабельного телебачення
- г) радіопередачі

Практичні завдання

Завдання №1. На малюнку зображена крива можливих добробутів для двох індивідів (А і Б).

Вкажіть: а) точки, які є Парето-оптимальними; б) точки, яким надається перевага за Парето, по відношенню до точки А; в) точки, яким надається перевага за Парето, по відношенню до точки В. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання №2. В гіпотетичній економіці, що складається з двох галузей (сільське господарство і промисловість), в сільському господарстві переважає повна конкуренція, а промислове виробництво є монополізованим. На продукцію якої галузі необхідно встановити податок, щоб економіка підтримувалась в Парето-оптимальному стані? Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання №3. Уявіть, що ви є президентом країни. Проаналізуйте можливі втрати і вигоди при прийнятті рішень щодо: а) повної заборони виробництва та реалізації міцних алкогольних напоїв на території країни; б) відміни високих митних платежів на імпорتنі автомобілі іноземного виробництва; в) легалізації «легких» наркотиків.

Завдання №4. Обґрунтуйте, наскільки вірними є наступні висловлювання:

а) якщо підвищиться моя заробітна плата — це добре для мене, а якщо профспілкам вдасться пролобіювати питання стосовно підвищення зарплати в усіх галузях національного господарства — це позитивно відобразиться на економіці країни в цілому;

б) якщо один власник фірми зменшить зарплату своїм працівникам, то його витрати скоротяться — це добре для нього, а якщо усі власники підприємств вчинять так само — це позитивний наслідок для усього класу підприємців країни в цілому;

в) якщо я знайшов “слабке місце” в податковому законодавстві і не сплачую податків – це добре для мене, оскільки зростають мої доходи, а якщо усе працездатне населення знайшло недоліки законодавства і не сплачує податків – це позитивно відобразиться на майновому становищі усіх громадян країни.

Проаналізуйте запропоновані твердження з точки зору вигод і втрат.

Завдання №5. Ваш сусід по дачі посадив різновид тополі, який дуже швидко росте. Дерево стало затіняти вашу ділянку землі, на якій ви вирощуєте полуницю. Який з перелічених пунктів передбачає найбільш раціональний шлях вирішення конфліктної ситуації з точки зору прав власності:

а) звернення в місцевий суд;

б) зараження тополі сусіда комахами-шкідниками і, таким чином, заподіяння йому збитків;

в) ввічливе прохання сусіда зрубати дерево;

г) домовленість про компенсацію сусіду (наприклад, два відра своєї полуниці), якщо він спиляє дерево;

д) відмова від бажання вирощувати власну полуницю.

Обгрунтуйте свою відповідь.

Завдання №6. Функція попиту на деяке суспільне благо має вигляд: $Q_d = 30 - P$, а функція пропозиції: $Q_s = 15 + 2P$, де P – ціна на благо в грн., Q_d – величина попиту в одиницях, Q_s – величина пропозиції в одиницях. Знайдіть рівноважний обсяг виробництва та рівноважну ціну на суспільне благо. Зобразіть це графічно. Яка ситуація складеться на ринку, якщо уряд знизить ціну до 3 грн.?

Завдання №7. Поясніть, використовуючи знання про позитивні екстерналії, чому: а) держава часто надає фінансову допомогу новим галузям промисловості, а іноді й повністю фінансує їх; б) в усьому світі міський транспорт знаходиться на муніципальних дотаціях?

Завдання №8. В Швейцарії перед тим, як розпочати будівництво приватного будинку на своїй території, власник майбутньої новобудови повинен зробити її імітаційний каркас таким чином, щоб сусіди змогли уявити собі розміри будинку. Якщо протягом законодавчо встановленого терміну в муніципалітет не надходять листи з обґрунтованими запереченнями сусідів щодо нового будівництва, то власник ділянки може почати спорудження об'єкта. Чим пояснюється така процедура? Обґрунтуйте, чи доцільно таку практику використовувати в нашій країні.

Завдання №9. Обґрунтуйте, в яких випадках, з числа перерахованих, можливо досягти домовленості без втручання держави, а в яких втручання держави є необхідним:

а) хімічний комбінат, розташований поруч з національним парком, спричиняє деструктивний вплив на нього, загрожуючи загибеллю унікальних рослин;

б) при будівництві гаражу на вашій ділянці необхідно зрубати дерево, що росте на сусідній території, оскільки його коренева система зачіпає і вашу ділянку землі;

в) обговорення проблеми боротьби з руйнуванням озонового шару Землі;

г) один з членів кондомініуму здає приміщення своєї квартири під офіс, а натовп відвідувачів викликає невдоволення усіх мешканців будинку;

д) зменшення площі озера внаслідок використання надто великих обсягів води для потреб сільського господарства від рік, що його живлять, вимагає вирішення цієї проблеми.

Завдання №10. Що з перерахованого не є суспільним благом: а) маяки; б) електроенергія; в) поліція; г) оборона країни; д) захист від паводків в масштабах країни; е) освітлення вулиць; ж) охорона правопорядку в місті; з) автостоянки; і) іподроми; к) тенісні корти; л) спостереження за чистою місцевих парків? Поясніть свій вибір.

Завдання №11. Що з перерахованого відноситься до “чистих”, а що – до “змішаних” суспільних благ: а) медичне обслуговування; б) вища освіта; в) охорона державного кордону; г) діяльність держави в сфері законодавства. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання №12. Як би ви прокоментували твердження С.Фішера з підручника “Економіка”: “Національні парки – це змішаний випадок, оскільки природа в парках – це суспільне благо, хоча б до тих пір, поки в парку не стає надто тісно”? Поясніть: а) в чому зміст згадування про тісноту (переповнення); б) що таке змішане суспільне благо.

Завдання №13. Поясніть і наведіть приклади: а) в чому полягає проблема “безквиткових пасажирів” та як вона пов'язана з виробництвом суспільних благ; б) чи можна вирішити проблему “безквиткового пасажирів”, відмовляючи йому в послугі, за яку він не заплатив, і чи завжди таке рішення є сприятливим для суспільства.

Завдання №14. А.Маршалл в своїй книзі “Принципи економічної науки” висловився наступним чином відносно витрат на освіту: “... справжні економісти одноставно вважають, що такі витрати дають реальну економію, і відмова від них, з точки зору інтересів країни, є помилковим та аморальним рішенням”. Поясніть, на чому базується таке висловлювання.

Завдання №15. Поясніть з точки зору суспільного вибору:

а) чому уряд може приймати рішення, що входять в протиріччя з інтересами суспільства;

б) в чому полягає відмінність процесу прийняття рішень приватними особами і державними органами, що обумовлює необхідність вивчення теорії суспільного вибору?

Завдання №16. Приймається рішення про фінансування витрат на охорону суспільного порядку в місті. Вартість проекту – 500 тис. грн. Кожен громадянин, який погоджується приймати участь в цих заходах, повинен заплатити 5 грн. Проаналізуйте можливі варіанти прийняття рішень, використовуючи “дилему ув'язненого”.

Завдання №17. Трьом групам виборців запропоновано здійснити вибір з приводу трьох програм: X, Y, Z. Кожна з груп присвоює вказаним програмам свій рейтинг (1, 2, 3). Покажіть зміст “парадоксу голосування” (закону Кондорсе), якщо розташування можливих комбінацій і порядок голосування вказаний в таблиці.

Програми	1 група	2 група	3 група
X	3	2	1
Y	1	3	2
Z	2	1	3

Поясніть: а) яким буде результат в першому турі голосування, коли відбувається вибір між програмами X і Y; б) яким буде результат в другому турі голосування, коли відбувається вибір між програмами Y і Z; в) яким буде результат в третьому турі голосування, коли відбувається вибір між програмами X і Z?

Завдання №18. “Усі перераховані нижче блага є суспільними, оскільки для них характерним є колективне споживання: а) перегляд вистави в театрі; б) проїзд в електричці; в) національний парк; г) вуличне освітлення; д) футбольний матч на стадіоні”. Наскільки коректне, з точки зору теорії суспільного сектору, це твердження за кожним пунктом? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання №19. Лауреат Нобелівської премії з економіки 1986 р. Дж.Б'юкенен у співавторстві з Г.Таллоком в книзі “Підрахунок згоди” проаналізували мотиви прийняття політичних рішень. На їх думку, люди, переходячи з сфери ринкової діяльності в політичну, не змінюють правил ринкової поведінки і прагнуть використати державні бюрократичні структури для задоволення власних інтересів. Д.Б'юкенен і Г.Таллок відмічають, що якщо фірми повинні аналізуватись як “такі, що прагнуть до максимального прибутку”, то політичних діячів необхідно розглядати як “таких, що прагнуть до максимуму голосів”, а державні бюрократичні структури – як “такі, що прагнуть до максимального збільшення своїх розмірів”. Поміркуйте над запропонованим текстом і сформулюйте відповіді на наступні питання: а) як ви

розумієте категорію “економічної ренти” при переході людини з економічної сфери діяльності в політичну; б) в чому полягає приватний інтерес державної бюрократії; в) яка сутність пошуку політичної ренти?

Завдання №20. Чому ми говоримо про те, що державний бюджет – наочне підтвердження теорії суспільного вибору? В чому полягає компромісність державного бюджету? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання №21. Поясніть: а) які види державних витрат можна розглядати в спектрі проблеми позитивних екстерналій і чому; б) які основні відмінності у видаткових статтях бюджетів центральних і місцевих органів влади?

Завдання №22. Поясніть: а) чому в роки другої світової війни різко збільшились державні закупівлі в національному доході країн, що приймали в ній участь; б) як взагалі співвідносяться державні витрати і ступінь централізації влади в країні?

Завдання №23. Поясніть: а) чому в умовах функціонування сучасної податкової системи присутнє поняття фіскального федералізму; б) чи є це поняття актуальним виключно для держав з федеральним устроєм; в) чому за останні роки федеральні субсидії постійно скорочуються?

Завдання №24. Обґрунтуйте, який принцип оподаткування ви б порадили використовувати в кожному з перерахованих випадків і чому: а) для допомоги багатодітним сім'ям; б) для будівництва іподромів; в) для надання допомоги малозабезпеченим; г) для фінансування системи охорони здоров'я; д) для фінансування системи протипожежної безпеки; е) для обладнання майданчиків для вигулу собак?

Завдання №25. Поясніть: а) на якому принципі оподаткування будеться прогресивна податкова шкала, що використовується в більшості країн зі змішаною економікою, і чому; б) які основні проблеми використання принципу платоспроможності в функціонуванні сучасної податкової системи?

Завдання №26. Які з перерахованих нижче податків відносяться до прямих, а які – до непрямих: а) індивідуальний прибутковий податок; б) акцизи; в) митні збори; г) податок з продажу; д) податок на прибуток підприємств; е) податок на землю? Поясніть критерій поділу.

Завдання №27. Назвіть відмінності системи прямої демократії від представницької з точки зору економії транзакційних витрат. В чому полягає зміст транзакційних витрат? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання №28. З перерахованих галузей виберіть ті, що входять до складу суспільного сектора економіки: а) культура і мистецтво; б) охорона довкілля;

в) громадське харчування; г) кредитування і страхування; д) соціальне забезпечення; е) побутове обслуговування; ж) торгівля; з) освіта; і) охорона здоров'я, фізкультура і спорт; к) житлово-комунальне господарство; л) транспорт; м) мобільний зв'язок; н) поштові послуги; о) податкові та контрольно-ревізійні органи. Обгрунтуйте критерії вибору.

Завдання №29. Поясніть, з точки зору поняття зовнішніх ефектів (екстерналій), яким чином система патентування захищає винахідника і, відповідно, стимулює його подальшу творчість (раціоналізаторську активність).

Завдання №30. “Якщо науково-технічний прогрес призводить до впровадження працевзберігаючих технологій, в результаті чого скорочується кількість робочих місць і, відповідно, майнове становище тих, хто опинився без роботи, погіршується, то ми повинні визнати, що науково-технічна революція не сумісна з критерієм покращення добробуту за Парето”. Чи погоджуєтесь ви з цим висловлюванням? Обгрунтуйте свою відповідь.

Завдання №31. В таблиці пропонується інформація щодо розподілу доходів і багатства в суспільстві.

Категорії населення	Частка доходів, %	Частка багатства, %
Перші 20%	6	0
Другі 20%	10	2
Треті 20%	18	4
Четверті 20%	24	12
П'яті 20%	42	82

Зобразіть криві Лоренца для доходу і багатства в цій економіці. Поясніть, що і чому більш нерівномірно розподіляється (доходи чи багатство)?

Завдання №32. Для ринку певного суспільного блага відомі криві попиту і пропозиції: $Q_d = 20 - 5P$, $Q_s = -2 + 6P$, де P – ціна на благо в грн., Q_d – величина попиту в одиницях, Q_s – величина пропозиції в одиницях. З метою захисту споживачів уряд встановлює верхню межу ціни $P = 1$ грн. Підрахуйте, до яких втрат добробуту суспільства (сукупного надлишку) на ринку цього блага призведе таке рішення уряду?

Завдання №33. Поясніть різницю між чистим приватним і чистим суспільним благом. Чому встановлення ціни на право споживання чистого суспільного блага і небажане, і неможливе? Припустимо, що граничні витрати виробництва чистого суспільного блага зростають щорічно в міру збільшення кількості цього блага. Доведіть, що коли виробництво блага фінансується добровільними пожертвами, то досягнення ефективного випуску супроводжується зростанням залишку засобів. Що можна зробити із залишком?

Завдання №34. Поясніть, що означає поняття “ухилення від сплати податків”. Чи буде переслідуватись в судовому порядку використання такого ухилення? Наведіть приклади ухилення від сплати податків, що є сприятливими для суспільства.

Завдання №35. Розрахуйте на основі даних таблиці середні і граничні податкові ставки. Яким є даний податок: прогресивним, пропорційним чи регресивним? Обґрунтуйте свою відповідь.

Доход	Податок	Середня податкова ставка	Гранична податкова ставка
0	0		
50	5		
100	15		
150	30		
200	50		
250	75		

Завдання №36. Кандидат в депутати від АР Крим, дехто X, говорить, що громадяни, що проживають в Криму, повинні голосувати проти переобрання депутата від автономної республіки на другий строк тому, що він підтримав проект будівництва нового аеропорту в Києві. Мотивація наступна: на будівництво аеропорту будуть витрачені і гроші податкоплатників, резидентів АР Крим, але для жителів півострову проект користі не принесе. Чи є цей аргумент для вас як резидента АР Крим переконливим? Чому?

Завдання №37. Країна Електляндія складається з 5 префектур (А, В, С, D, Е). У верхніх рядках таблиці вказана чисельність населення в кожній з них. На наступних президентських виборах балотуються 5 кандидатів: a, b, c, d і e. В таблиці також відображено відношення кожної з префектур до цих кандидатів – в стовбцях вони вказані в порядку убудування популярності.

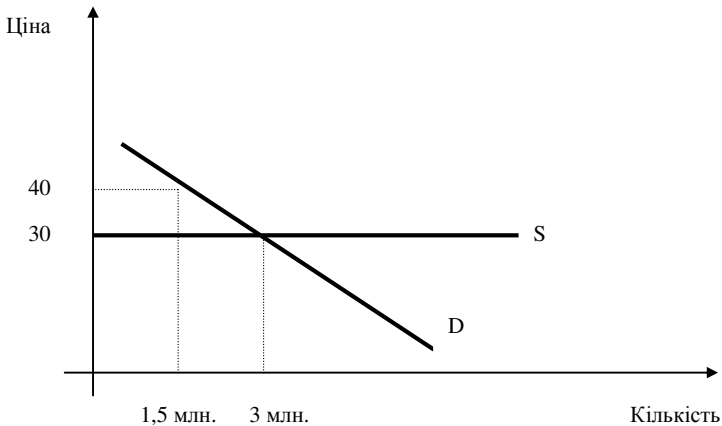
А (1200 тис.чол.)	В (1000 тис.чол.)	С (900 тис.чол.)	Д (700 тис.чол.)	Е (500 тис.чол.)
<i>e</i>	<i>c</i>	<i>a</i>	<i>d</i>	<i>d</i>
<i>b</i>	<i>b</i>	<i>d</i>	<i>b</i>	<i>c</i>
<i>c</i>	<i>a</i>	<i>e</i>	<i>a</i>	<i>a</i>
<i>a</i>	<i>d</i>	<i>c</i>	<i>e</i>	<i>b</i>
<i>d</i>	<i>e</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>e</i>

Визначте, чия кандидатура переможе на виборах при застосуванні різних процедур голосування, коли використовується: а) двокрокове правило відносної більшості; б) багатокрокове двоїсне голосування; в) процедура схвалюючого

голосування, якщо виборець виключає в кожному стовбці усі кандидатури, починаючи з 4-ої; г) правило переможця за Борда; д) правило виключення програвших за Борда.

Завдання №38. На графіку наведені криві попиту (D) і пропозиції (S) на товар А. В даний час в галузь входять 100 фірм. Галузь є конкурентною, ціна товару дорівнює 30 грн., а обсяг випуску складає 3 млн. грн. Допустимо, що фірми вирішили організувати лобі і створити картель. Представники фірм підраховали, що на утворення лобістської групи та прийняття законопроекту знадобиться 160 тис. грн. в рік для кожної з фірм.

Який прибуток отримає галузь, якщо вона буде продавати свій товар за ціною в 40 грн.? Який прибуток отримає кожна з фірм? Чи вигідно фірмам створювати картель?

Завдання №39. Нехай в деякій країні 2 млн. громадян, з яких 100 тис. – шахтарі. Після надання державної підтримки вугільній галузі шахтарі отримають дохід в розмірі 100 грн. на кожного. Усі громадяни країни зазнають збиток в розмірі 6 грн. на особу. Чи може в цій країні бути здійснена державна підтримка вугільної галузі?

Завдання №40. Припустимо, що ви повинні вирішити, чи необхідно надавати деякі послуги через політичний ринок або через приватний ринок. Поясніть як ваше рішення вплине на проживання в одній з наступних країн: в країні А – з великою кількістю населення і площею, з багатонаціональним населенням різних віросповідань; в країні Б – з відносно малим населенням і площею, з однорідним за національним складом і віросповіданням населення.

Завдання №41. Демократія – це форма політичної влади, коли (в ідеалі) політичні права має все доросле населення. Теорія суспільного вибору

звичайно розглядає демократичний устрій як деяку само собою зрозумілу природно даність. Між тим, в масштабах світової історії демократична державність є явищем доволі рідкісним. Наприклад, "вік" США, що вважають себе зразком демократії, трохи більше 200 років. Найстарішою з існуючих в наш час республік вважають карликову державу Сан-Маріно, що розташована в центрі Італії і заснована, за легендами, ще в IV столітті. Однак монархічна державна влада має куди більшу історію: в Єгипті – приблизно 5 тисячоліть (з часів фараонів до проголошення республіки в 1953 р.), в Китаї – більше 3 тисячоліть (з найдавніших часів і до 1911 р.) тощо. Таким чином, демократична влада в історії цивілізованого людства – не правило, а, скоріше, виняток.

Які причини прояву і перемоги цього “аномального” явища? Спробуйте для відповіді на це питання використовувати ідеї неоінституційної теорії.

Завдання №42. Жінки були визнані правоправними громадянами достатньо пізно. Наприклад, в США вони отримали виборчі права лише в 1920 р. – раніше, ніж “зелена” молодь з 18 років (1971 р.), але пізніше, ніж негри-раби (1863 р.). Таке пізне визнання жінок правоправними суб’єктами демократичного політичного життя не є цілком американською специфікою. Вперше в світі жінок допустили до участі в загальнонаціональних виборах в 1893 р. в Новій Зеландії. В Європі в 1906 р. вперше жінки були прирівнені у виборчих правах до чоловіків в Фінляндії, яка була тоді частиною Російської імперії. Останніми в Європі надали жінкам виборчі права Швейцарія (1971 р.), Португалія (1975 р.), Іспанія (1977 р.) та Ліхтенштейн (1986 р.). Цікаво, що їх випередили такі не зовсім демократичні країни, як, наприклад, Туреччина (1934 р.), Шрі Ланка (1949 р.), Колумбія (1957 р.).

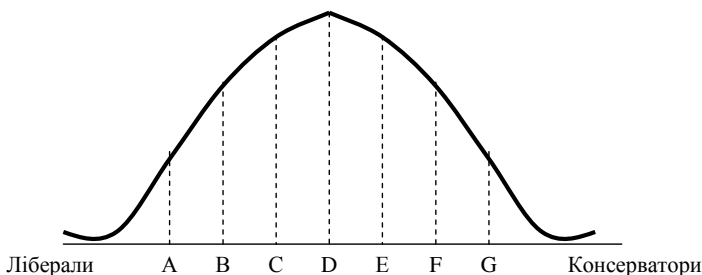
Чому ж чоловіки так довго відмовляли «прекрасній половині людства» в політичних правах? Спробуйте дати відповідь на це політологічне запитання з точки зору економічної науки.

Завдання №43. Профіль переваг виборців виглядає наступним чином:

Група А (5 виборців)	Група Б (3 виборці)	Група В (7 виборців)	Група Г (3 виборці)
а (3)	а (8)	в (6)	б (6)
б (2)	в (3)	б (5)	в (5)
в (1)	б (1)	а (4)	а (4)

У дужках наведена інтенсивність переваг по кожному з варіантів. Який варіант перемаже при: а) проведенні голосування за австралійською системою; б) багатокроковому двоїсному голосуванні; в) проведенні голосування за процедурою “вибору максимального значення”?

Завдання №44. На рисунку наведений розподіл голосів. Використовуючи рисунок, дайте відповіді на наступні питання:

- а) На виборах представлено двох кандидатів, і один з них обирає позицію В, а інший – D. Визначте відсоток голосів, який кожен з них отримас;
 б) Якщо обидва кандидати займуть позицію G, а третій – позицію А, то хто тоді переможе на виборах?

Завдання №45. В країні Ікстландії з нестабільною політичною системою обговорюється питання про проведення дострокових парламентських виборів. Правляча партія, згідно прогнозів, може збільшити свою підтримку з 30 до 40%. Тим не менш вона виступає проти дострокових виборів. Запропонуйте свої пояснення такого рішення з врахуванням того, що, згідно партійного уставу, основні рішення затверджуються голосуванням парламентської фракції.

Завдання №46. Припустимо, що в городі N міська адміністрація вирішила створити невеликий парк. Кожен житель повинен проголосувати "за" чи "проти". Щоб посадити парк і утримувати його в порядку, жителі повинні сплачувати щорічно 12 тис.грн., причому кожен з них повинен сплачувати рівний податок. В таблиці наведена щорічна вигода, що отримана кожним жителем.

Жителі	Щорічна вигода на одного жителя, грн.
А	1800
Б	260
В	1600
Г	1200
Д	600
І	2200
Ж	1540
З	1700

Визначте їх загальну чисту вигоду. Якщо кожен житель буде голосувати у відповідності з отриманими чистими вигодами і витратами, то хто буде голосувати «за», а хто «проти»? Чи буде прийнятим законопроект?

Завдання №47. Чи можна пояснити низьку активність швейцарських виборців на виборах в парламент з врахуванням можливості проводити в Швейцарії референдуми з невеликими затратами і по широкому колу питань?

Завдання №48. Теорія людського капіталу Г.Беккера, прав власності Р.Коуза і суспільного вибору Д.Бюкенена відносять до економічного імперіалізму. Перерахуйте риси спільності й відмінності між неокласикою і її проявом у суміжних сферах, які "окуповані" економічними імперіалістами.

Завдання №49. Чому в реально існуючих демократіях, які стикаються з тисячами проблем, питання про неможливість прийняти рішення (здійснити суспільний вибір) не стояло?

Завдання №50. Віднесіть перераховані в колонці Б випадки до основних недоліків ринкової економіки, що актуалізують роль суспільного сектора (колонка А):

А	Б
1) асиметрія інформації 2) зовнішні ефекти 3) суспільні блага	а) індивіди повністю не усвідомлюють потреби в страхуванні депозитних вкладень в банках б) міська рада приймає рішення про будівництво в паркових зонах фонтанчиків для пиття в) уряд вводить обмеження (квоти) та стягує штрафні санкції за забруднення води г) лікар, зацікавлений в максимізації власної вигоди, призначає більш дорогий спосіб лікування хворому д) уряд приймає програми охорони здоров'я, що гарантують непоширення інфекційних захворювань е) муніципалітет вирішує субсидювати підприємців, які біля власних магазинів ремонтують зупинки міського транспорту

Завдання №51. Розподіліть запропоновані недоліки (колонка Б) між «провалами ринку» і «провалами держави» (колонка А):

А	Б
1) "провали" ринку 2) "провали" держави	а) зовнішні ефекти б) суспільні блага в) бюрократична рента г) надлишкове оподаткування або значні трансферти д) некомерційні організації е) лобіювання інтересів ж) структурні диспропорції з) інфляція та безробіття і) лаг розпізнавання к) інформаційна асиметрія л) надвиробництво або дефіцит приватних благ м) обмеженість конкуренції н) зниження темпів науково-технічного прогресу

Завдання №52. У приміщенні колишнього міського палацу культури розмістились три приватних організації: офіс служби міського таксі, студія дитячої творчості та продовольчий мінімаркет. Застаріла опалювальна система будівлі не забезпечує підтримання нормальної температури у приміщеннях в протязом осінньо-зимового періоду. Директором дитячої студії запропоновано здійснити заміну зношеного опалювального обладнання будівлі на нове. Вартість проекту оновлення опалювальної системи становитиме 15 тис. грн., а позитивний економічний ефект кожного з учасників після його реалізації вони оцінили відповідно у 5 тис. грн., 11 тис. грн. та 8 тис. грн. Оцініть значущість реалізації проекту опалення та обґрунтуйте, яка з організацій може відмовитись від участі в його фінансуванні за умови, що витрати будуть розподілені між ними порівну. Визначте Парето-ефективний розподіл витрат на його реалізацію, який гарантував би чесну поведінку його учасників. Яким чином власник служби таксі вплине на проект, якщо занижить свої очікувані вигоди до 3 тис. грн.?

Спрогнозуйте можливі варіанти нечесної поведінки підприємств-сусідів, якщо їм доведеться обирати між двома варіантами вирішення проблеми опалення: заміною зношеного опалювального обладнання та встановленням кожним з учасників відокремленої опалювальної системи. Вартість такого альтернативного проекту складатиме 21 тис. грн., а вигоди вказані суб'єкти після його реалізації оцінили відповідно у 13 тис. грн., 10 тис. грн. та 8 тис. грн. Використовуючи алгоритм Кларка, визначте «осьових» гравців та розмір податку, який вони повинні будуть сплатити. Яким чином власник служби таксі вплине на проекти, якщо завищить свої вигоди за проектом №2 до 15 тис. грн.?

Завдання №53. Витрати та вигоди від запровадження суспільного блага для чотирьох суб'єктів W, X, Y та Z представлені у таблиці. Визначити осьового гравця та розмір податку Кларка, який він має сплатити

Суб'єкт	Витрати	Вигоди
W	10	11
X	10	8,5
Y	10	9,5
Z	10	11,5

Завдання №54. З приводу необхідності покращення стану суспільного блага X голоси шести груп виборців розподілилися наступним чином (подано у формі ранжування варіантів дій, де «1» – найкращий, «3» – найгірший варіант)

Варіанти дій	Групи виборців (та їх чисельність)					
	I (4)	II (8)	III (5)	IV (3)	V (7)	VI (10)
Не покращувати	2	2	1	3	3	3
Здійснити капітальний ремонт	1	3	2	2	1	2
Повністю модернізувати	3	1	3	1	2	1

Визначити найбільш прийнятний для груп результат за правилами: Кондорсе, Борда, схвального голосування та голосування із вибуттям.

Завдання №55. На засіданні міської ради, що утворена п'ятьма політичними партіями *K, L, M, N* та *O*, обговорюються заходи, необхідні для покращення умов проведення в регіоні чемпіонату світу з футболу: *a* – реконструкція діючих стадіонів, *b* – будівництво нових стадіонів, *c* – будівництво нових готелів, *d* – капітальна реконструкція доріг, *e* – оновлення рухомого складу громадського транспорту. Кількість голосів політичних партій становить відповідно 12%, 13%, 18%, 23%, та 34%.

Їх погляди стосовно доцільних розмірів бюджетного фінансування вказаних заходів представлені в таблиці.

Партії	Розмір бюджетного фінансування заходу, %				
	100	75	50	25	0
<i>K</i>	e	b	c	a	d
<i>L</i>	c	b	a	d	e
<i>M</i>	a	d	e	c	b
<i>N</i>	d	b	a	e	c
<i>O</i>	d	c	a	b	e

Визначте розмір бюджетного фінансування, який буде призначений кожному із заходів для проведення чемпіонату світу з футболу, якщо підрахунок голосів проводити у відповідності з правилом простої більшості. Поміркуйте, яка з партій в цьому випадку зіграє вирішальну роль у прийнятті рішення та голоси якої з партій не будуть враховані?

Обґрунтуйте, чи зміняться обсяги бюджетного фінансування запропонованих проектів, якщо підрахунок голосів здійснювати за альтернативними методиками: правилом Кондорсе, правилом Борда, правилом схвального голосування та правилом голосування із вибуттям. Результати розрахунків за кожним з методів навести в таблиці.

	Розмір бюджетного фінансування, %				
	100	75	50	25	0
Захід					
Кількість голосів на його підтримку					

Завдання №56. Міською адміністрацією реалізується проект будівництва мережі громадських біоветів, який фінансується мешканцями міста для безкоштовного користування ними. Показники економічної доцільності реалізації проекту наведено в таблиці.

Роки	Кількість побудованих бюветів	Витрати на будівництво одного бювету, тис. грн.	Вартість 1 л питної води, грн.	Обсяг споживання води з одного бювету, тис. л.	Відсоткова ставка, %
1	5	72	4,00	50	16,0
2	9	75	4,75	55	16,5
3	6	78	5,25	80	16,9

Визначте сукупну чисту дисконтовану вигоду жителів міста від функціонування мережі бюветів.

Завдання №57. Внаслідок запровадження додаткового тривідсоткового акцизу на тютюн його ціни для споживачів збільшилися на 4,7%. Визначити еластичність його пропозиції, якщо еластичність попиту на тютюн становить -0,95.

Завдання №58. На ринку товару X обсяги торгівлі склали 100 тис. шт., а його рівноважна ціна була 3,7 дол. Обчислити розмір втрат добробуту від запровадження 6%-го податку, якщо еластичність компенсованого попиту товару X становила -0,68.

Завдання №59. На ринку лікєро-горілочаних виробів країни сукупний обсяг попиту на продукцію складає 3000 млн. шт., а її ринкова ціна – 10 дол. Передбачено запровадження додаткового податку на лікєро-горілочану продукцію в розмірі 5%. Визначте вплив цього заходу на обсяг та ціну продажу виробів, а також величину суспільних втрат, якщо еластичність попиту за ціною становить -0,2, а пропозиції – 0,3. Яким буде обсяг надлишкового податкового тягара, якщо еластичність компенсованого попиту становитиме -0,15?

Завдання №60. Після проведення податкової перевірки підприємства, яке здійснювало незареєстровану діяльність, було виявлено приховування ним прибутку на суму 8,5 млн. грн. Ставка податку на прибуток становить 25%, а за ухилення від оподаткування передбачено стягнення штрафних санкцій у розмірі 40% від обсягу доходів, що приховуються. Визначте, який сукупний обсяг прибутку отримувало підприємство, якщо після завершення податкової перевірки та сплати усіх податків та штрафів чистий прибуток підприємства склав 6,6 млн. грн.? Чи достатнім є розмір штрафу, щоб запобігти приховуванню доходів від оподаткування? Обґрунтуйте, за якого розміру штрафу у підприємства не виникатиме мотивів до приховування доходів.

Завдання №61. Внаслідок військових дій, що проводились на території країни X, її мешканці згідно з міждержавними домовленостями були евакуйовані до країни Z, в місто, яке має широкий вихід до відкритого моря.

Основним джерелом доходів населення міста є заробітки на рибних промислах. У результаті евакуації мешканців країни X до країни Z чисельність рибалок збільшилась вдвічі.

Оцініть, яким чином міграція населення може позначитися на добробуті мешканців країни Z, обсягах вилову риби та її ринковій ціні. Обґрунтуйте заходи, які повинні застосувати уряди країн з метою розв'язання проблеми неконтрольованого споживання рибних ресурсів.

Завдання №62. На кільцевій вулиці міста у двоповерховому будинку, розділеному на дві квартири (нижній та верхній поверхи), придбали помешкання двоє сімей. Комунального обслуговування будинку на вулиці не мають, і тому її мешканці повинні розв'язувати проблему із вивозом сміття самостійно. Вартість одноразового вивозу сміття від будинку незалежно від кількості мешканців становить 6 грн. За такого рівня витрат для родини, що мешкає на другому поверсі, оптимальним буде вивіз сміття 3 рази на тиждень, а для родини, що мешкає на першому поверсі – 5 разів. Міська влада, прагнучи підтримувати чистоту біля будинків, бажає, щоб сміття вивозили щодня. Тому сусідам необхідно домовитись щодо спільного фінансування вивозу сміття з будинку, де вони мешкають, і визначитися з його частотою протягом тижня.

Визначте величину втрат і вигод кожної з родин за умови виконання рішення міської ради. Поміркуйте, як сусіди можуть домовитись, щоб максимізувати власні вигоди щодо вивозу сміття відповідно до вимог місцевої влади.

Завдання №63. Система соціального страхування країни характеризується такими показниками: чисельність застрахованих – 21 млн. осіб, чисельність отримувачів страхових виплат – 22,8 млн., рівні видатки державних соціальних фондів на фінансування соціальних виплат – 300,5 млрд. грн.

Визначте рівень середньомісячної зарплати, який повинен існувати в країні для забезпечення фінансової збалансованості системи соціального страхування.

Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань

Оцінювання знань студентів денної форми навчання з науки «*Економіка суспільного сектора*» здійснюється за результатами поточного контролю під час проведення аудиторних та індивідуальних занять і перевірки самостійно виконаних студентами завдань. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, вироблених навичок здійснення економічних розрахунків, умінь самостійно опрацювати тексти, здатності осмислити зміст тем, умінь публічно та письмово презентувати певний матеріал.

Об'єктом оцінювання поточного контролю знань студентів денної форми навчання з науки «*Економіка суспільного сектора*» є:

1. якість роботи студентів на семінарських (практичних) заняттях;
2. рівень виконання модульних контрольних робіт;
3. рівень виконання вибіркового індивідуального завдання, визначеного у карті самостійної роботи.

Оцінювання роботи на семінарських (практичних) заняттях

Активність та успішність на семінарських (практичних) заняттях та виконання модульних завдань є обов'язковими видами самостійної роботи студентів. Під час контролю виконання завдань та відповідей на семінарських (практичних) заняттях з науки «*Економіка суспільного сектора*» оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрованих у відповідях і виступах на семінарських (практичних) заняттях;
- результати виконання розрахункових завдань;
- результати участі у вирішенні проблемних ситуацій;
- результати виконання кейс-завдань та міні-кейсів.

Шкала оцінювання роботи студентів денної форми навчання на семінарських (практичних) заняттях є наступною:

- *відмінному рівню* відповідає виявлення всебічного системного і глибокого знання програмного матеріалу, засвоєння основної і додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, передбаченими програмою науки; вміння використовувати їх для вирішення як типових, так і нетипових практичних ситуацій; виявлення творчих здібностей в розумінні, викладі і використанні навчально-програмного матеріалу; обов'язковою є участь у експрес-опитуванні та активному методі під час практичних занять;

- *доброму та задовільному рівням* відповідає виявлення системного знання програмного матеріалу, засвоєння основної літератури; володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, передбаченими програмою науки; вміння використовувати їх для вирішення типових,

практичних ситуацій, допускаючи окремі незначні помилки; обов'язковою є участь або в експрес-опитуванні, або в активному методі підчас практичних занять;

- *незадовільному рівню* відповідає виявлення значних прогалин в знаннях основного програмного матеріалу; володіння окремими поняттями, методиками та інструментами, допускаючи при їх використанні принципові помилки; відмова від участі в експрес-опитуванні, або активному методі підчас практичних занять.

Вказані бали студент отримує за відповіді та доповнення відповідей на семінарських заняттях, розв'язування проблемних та ситуативних завдань, виконання кейс-завдань, презентацій, доповідей, тощо. Алгоритм розрахунку кількості балів за семінарські заняття такий: викладач підсумовує всі оцінки, отримані студентом протягом семестру.

Дані про отримані студентами оцінки на практичних заняттях заносяться до академічного журналу групи (під час заняття) та до електронного журналу (не пізніше, ніж протягом семи днів з дат проведення практичного заняття).

У разі відсутності студента на семінарських заняттях з об'єктивних причин, він має право за дозволом декана виконати завдання, передбачені планом семінарських занять, і одержати відповідні оцінки. Відпрацювання пропущених занять має відбутися до останнього семінарського (практичного) заняття. Частка оцінки за активність та роботу на семінарських заняттях – 10%.

Оцінювання виконання модульних контрольних робіт

Навчальний матеріал науки *«Економіка суспільного сектора»* поділяється на три модулі. Перший модуль охоплює 1–3 теми; другий включає 4–5 теми; третій – 6–9 теми. Відповідно до них, з науки *«Економіка державного сектора»* передбачається виконання трьох модульних контрольних робіт, кожна з яких оцінюється за 100-бальною шкалою. Частка кожного модуля у загальній оцінці за предмет – по 10%.

Методичні рекомендації до виконання та оцінювання вибіркового індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання для самостійного опрацювання є вибілковими видами роботи самостійної студентів. Вибіркові індивідуальні завдання, виконання яких передбачається в межах самостійної роботи студентів з *«Економіки суспільного сектора»*, охоплюють завдання полегшеної складності та завдання підвищеної складності.

Завданнями підвищеної складності, за виконання яких студент може отримати максимум *100 балів*, є:

- аналітичний звіт власних наукових досліджень за заданою тематикою;
- підготовка наукової статті, тез доповідей на конференції або олімпіадах.

Завданнями полегшеної складності, за виконання яких студент може отримати максимум *80 балів*, є:

- критичний огляд наукових публікацій;
- написання реферату;
- написання есе;
- переклад наукової статті з іноземного видання;
- підготовка наукової презентації.

Студент має право самостійно обрати види індивідуальних завдань та їх комбінацію для отримання максимально можливих балів. Індивідуальні завдання комплектують у такій послідовності: титульна сторінка, основна частина, список літератури. Індивідуальне завдання повинно бути правильно оформленим. Текст індивідуального завдання повинен розміщуватися на одній сторінці аркуша паперу формату А4. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – кегль 14. Поля: зверху, знизу та зліва – 2,5 см, справа – 1 см. Міжрядковий інтервал – 1,5.

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами у правому верхньому кутку, але на титульній сторінці завдання номер сторінки не проставляють.

Частка індивідуальної роботи у загальній оцінці за предмет – 20%.

**Зразок титульної сторінки звіту
про виконання індивідуального завдання**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економічної теорії

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

(вказати вид завдання)

з дисципліни «Економіка суспільного сектора»

на тему

студента (-ки) факультету.....

групи АЕ-21/41

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Викладач

(Науковий ступінь, звання)

(Прізвище, ініціали)

Оцінка балів

".....".....2018 р.

(підпис викладача)

Тернопіль – 2018

**Методичні рекомендації
до виконання та оцінювання аналітичного звіту
з власних наукових досліджень**

Аналітичний звіт є формою презентації самостійного наукового дослідження на тему «*Модель суспільного сектору країни*», який вміщує аналіз статистичної інформації щодо функціонування суспільного сектору у обраній студентом та погодженій з викладачем країні світу.

Структура звіту є стандартизованою:

Вступ

Розділ I. Позиції країни у світових рейтингах розвитку (за останні *n* років):

- 1.1. Місце країни за рейтингом «Human Development Index» (ООН).
- 1.2. Місце країни за рейтингом «Doing business» (Світовий банк)
- 1.3. Місце країни за рейтингом «Corruption Perceptions Index» (Transparency international).
- 1.4. Місце країни за іншими рейтингами.

Розділ II. Позиції суспільного сектору країни у порівнянні з іншими країнами світу (за останні *n* років – десять років):

- 2.1. Порівняльний аналіз обсягу та динаміки витрат суспільного сектору країни із середніми по інших країнах світу.
- 2.2. Аналіз витрат суспільного сектору на душу населення країни та у відсотках від середнього по інших країнах світу.
- 2.3. Аналіз структури витрат суспільного сектору країни.
- 2.4. Аналіз динаміки та структури доходів суспільного сектору країни у порівнянні з іншими країнами світу.
- 2.5. Аналіз динаміки та структури податкових надходжень країни у порівнянні з іншими країнами світу.
- 2.7. Аналіз міжнародної демократичної позиції країни.

Розділ III. Розробка матриці SWOT-аналізу функціонування суспільного сектору в країні.

3.1. Аналіз внутрішніх сильних (strengths) і слабких (weaknesses) сторін моделі суспільного сектору в країні.

3.2. Аналіз зовнішніх можливостей (opportunities) та загроз (threats) моделі суспільного сектору в країні.

3.3. Складання матриці SWOT-аналізу з обґрунтуванням рекомендацій щодо:

- використання сприятливих тенденцій зовнішнього середовища (можливостей) для підсилення внутрішніх сильних сторін моделі суспільного сектору в країні;

- використання сприятливих тенденцій зовнішнього середовища (можливостей) для усунення або зменшення внутрішніх слабких сторін моделі суспільного сектору в країні;

- використання внутрішніх сильних сторін країни для зменшення негативного впливу зовнішніх загроз моделі суспільного сектору в країні;

- недопущення посилення недоліків (слабких сторін) моделі суспільного сектору в країні внаслідок інтенсифікації дії зовнішніх загроз.

Висновки і пропозиції

Виконання завдання аналітичного характеру базується на використанні інформаційно-довідкових матеріалів:

– он-лайн статистичні бази Євростату та ОЄСР, аналітичні матеріали та звіти статистичних органів країн;

– бази даних та знань таких міжнародних організацій, як МФВ, Світовий банк, ЮНКТАД, Міжнародна організація праці та ін.;

– статей загальновідомих західних і вітчизняних науковців, які аналізують зміст, поняття та основні категорії поставленої перед студентом проблематики.

Студент повинен проаналізувати дані з інформаційно-довідкових матеріалів в динаміці не менше ніж за 5-10 років за допомогою статистичних показників, серед яких повинні бути абсолютні, відносні (темп росту, приросту, індекси), середні величини, показники варіації тощо. На підставі аналізу статистичних даних студент повинен виявити тенденції і встановити їх причини. Результати досліджень повинні бути представлені у вигляді нових таблиць, діаграм, графіків, що є обов'язковою вимогою до виконання завдання.

Висновки, зроблені за результатами дослідження, повинні супроводжуватися посиланнями на таблиці, на підставі яких вони робляться. Орієнтовний обсяг роботи з виконання завдань дослідницького характеру складає 8-10 сторінок (без врахування базових статистичних таблиць).

Оцінювання підготовки наукових статей, тез доповідей на конференцію

Студенти, які беруть активну участь у роботі студентського наукового товариства факультету, представляють свої наукові роботи на конференціях, круглих столах, симпозіумах та конкурсах, готують та подають до друку наукові статті, брошури, монографії та інші види наукових робіт, отримують додаткові бали за умови якісної підготовки відповідних наукових доповідей та публікацій.

Методичні рекомендації до виконання та оцінювання критичного огляду наукових публікацій

Критичний огляд наукових публікацій за тематикою дисципліни *«Економіка суспільного сектору»* передбачає ознайомлення та критичний аналіз наукової літератури.

Пошук, підбір та критичний аналіз літературних джерел за заданою тематикою виконується за обраною студентом темою науки та погоджується викладачем. Інформаційну базу для виконання цього завдання становлять аналітичні та статистичні матеріали з довідникової, монографічної, навчальної літератури, видань науково-дослідних інститутів, центрів, служб, агенцій, Інтернет-мережі.

Звіт про критичний огляд наукових публікацій повинен складатися зі вступу, основної частини, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** до критичного огляду наукових публікацій студент повинен чітко визначити мету свого аналізу та причини обрання напрямку дослідження.

В **основній частині** звіту про критичний огляд наукових публікацій студент повинен здійснити аналіз та оцінку підходів науковців до розгляду і вирішення певної проблеми за темою дослідження, зокрема:

- їх поглядів щодо теоретичного роз'яснення предмету дослідження;
- аналітичної оцінки науковцями статистичних даних, що характеризують предмет дослідження;
- глибини аналізу науковцями предмету дослідження;
- повноти розкриття науковцями теми дослідження та виконання ними поставленої мети.

У **висновках** студент повинен вказати, яким чином були виконані (чи не виконані) поставлена у вступі мета, визначити коло виявлених проблем та практичну цінність, яку матиме виконане дослідження у подальшій навчальній та професійній діяльності автора.

Кількість використаних публікацій повинна бути не меншою п'яти. Обсяг звіту про критичний огляд наукових публікацій не повинен перевищувати 5 сторінок.

Методичні рекомендації

до виконання та оцінювання реферату

Реферат – стисле розкриття у письмовій формі певного питання, яке здійснюється на основі узагальнення відповідних матеріалів.

В рефераті слід розкрити актуальність теми, охарактеризувати стан предмету дослідження, визначити й аргументувати проблеми у певній сфері суспільного сектору, а також сформулювати пропозиції щодо їх удосконалення.

Реферат повинен складатися зі вступу, основної частини, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** студент повинен чітко визначити мету та завдання, які повинні бути виконані при написанні реферату.

В **основній частині** реферату необхідно студент повинен здійснити:

- теоретичне роз'яснення предмету дослідження з позиції економічної науки із використанням графічних моделей та формул (де це можливо);
- навести приклади із використанням статистичних даних (в динаміці), які б підтверджували (чи, навпаки, заперечували) висвітлені теоретичні положення (із використанням таблиць та графіків).

При викладенні теоретичного чи практичного матеріалу основної частини необхідно студент висловлювати власне ставлення до його змісту.

У **висновках** студент повинен вказати, яким чином були виконані (чи не виконані) поставлені у вступі реферату завдання, визначити коло виявлених проблем та практичну цінність, яку матиме виконане дослідження у подальшій навчальній та професійній діяльності автора.

Для написання реферату студент обов'язково має використати додаткові літературні джерела, а саме: монографії; наукові статті, опубліковані у періодичних економічних виданнях; сучасні статистичні та аналітичні матеріали та ін. Обсяг реферату – 5-10 сторінок.

Кожний студент може обрати будь-яку із запропонованих тем реферату.

Тематика рефератів

1. Ринок, суспільство і держава: умови існування та взаємовпливи.
2. Провали ринку і заходи державного втручання.
3. Суспільний сектор і суспільні фінанси.
4. Державна власність і суспільні фінанси.
5. Частка державного сектору в економіках різних країн.
6. Специфіка суспільного сектору в транзитивній економіці.
7. Суспільні блага в контексті загальноекономічної рівноваги.
8. Теорія клубів та суспільний сектор.
9. Суспільні блага в транзитивній економіці.
10. Принцип «другого кращого» в розподільчих процесах.
11. Пряма та представницька демократія. Порівняльний аналіз з позицій економіки державного сектору .
12. Гонитва за рентою та бюрократія.
13. Вади державної присутності в економіці.
14. Критерії оцінки ефективності податкових систем.
15. Джерела фінансування суспільного сектору.
16. Переміщення податкового тягаря на різних ринках.
17. Вплив надлишкового податкового тягаря на доходи, нагромадження та загальну рівновагу.
18. Завдання і обмеження податкової політики в Україні.
19. Форми та напрямки суспільних видатків.
20. Система соціального захисту населення в Україні.
21. Моделі систем соціального страхування.
22. Пенсійні системи країн світу.
23. Характеристика систем медичного забезпечення зарубіжних країн.
24. Ефективність системи охорони здоров'я в Україні.
25. Переваги та недоліки приватної системи освіти.
26. Оцінка функціонування системи освіти України.
27. Економіка монополій.
28. Ухилення від оподаткування та тіньова економіка.
29. Теоретичні концепції суспільної рівноваги та добробуту.
30. Добробут суспільства і державно-приватне партнерство.

Методичні рекомендації до виконання та оцінювання есе

Есе – вільний за композицією твір невеличкого обсягу, в якому висвітлюються індивідуальні враження і міркування студента з конкретного питання. Есе повинне складатися зі вступу, основної частини, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** студент повинен чітко визначити мету та завдання, які повинні бути виконані при написанні есе.

В **основній частині** есе студент повинен представити особисту думку стосовно заданої проблеми та навести аргументи, які підтверджують її правильність чи заперечують хибність інших позицій. Можливим є представлення прикладі із використанням статистичних даних, однак без використання таблиць та графіків.

У **висновках** студент повинен вказати, яким чином були виконані (чи не виконані) поставлені у вступі до есе завдання, визначити коло виявлених проблем та практичну цінність, яку матиме виконане дослідження у подальшій навчальній та професійній діяльності автора.

Для написання есе студент може додатково використати додаткові літературні джерела, а саме: монографії; наукові статті, опубліковані у періодичних економічних виданнях; сучасні статистичні та аналітичні матеріали та ін. Обсяг есе – до 5 сторінок.

Кожний студент може обрати будь-яку із запропонованих тем есе.

Тематика есе

1. Суспільний добробут: міф чи реальність?
2. Паретто-ефективність у державній політиці.
3. Чи є ефективною демократія?
4. Чи можливий державний перерозподіл без втрат?
5. Соціальне забезпечення чи соціальне страхування?
6. Чому державна освіта?
7. Медичне страхування: «за» і «проти».
8. Як захистити навколишнє середовище державі?
9. Чому податкова система неефективна?
10. Чи можлива економіка без тіні?
11. Чи може бути монополія «природною»?
12. Чи можливим є вирішення проблеми бюрократії?
13. Як ефективно управляти державним сектором економіки?
14. Чи можливо стримати державні витрати?
15. Глобалізація суспільного сектору: перешкоди чи стимули?

Самостійно виконані студентом есе перевіряються викладачем та підлягають захисту у ході співбесіди під час індивідуальних консультацій.

Методичні рекомендації до виконання та оцінювання перекладу іноземної наукової публікації

Переклад наукової статті з іноземного видання за тематикою науки «*Економіка суспільного сектору*» передбачає ознайомлення та переклад наукової іншомовної літератури.

Пошук та підбір іноземних літературних джерел виконується студентом за обраною темою науки. Інформаційну базу для виконання цього завдання становлять аналітичні та статистичні матеріали з довідникової, монографічної,

навчальної літератури, видань науково-дослідних інститутів, центрів, служб, агенцій, Інтернет-мережі.

Звіт про переклад наукової статті з іноземного видання повинен складатися зі вступу, основної частини та висновків.

У **вступі** до перекладу наукової статті з іноземного видання студент повинен чітко визначити мету своєї роботи та причини обрання напрямку дослідження для перекладу.

В **основній частині** звіту про переклад наукової статті з іноземного видання студент повинен навести переклад тексту статті українською мовою.

У **висновках** студент повинен висловити власну думку стосовно глибини аналізу у перекладеному дослідженні та визначити практичну цінність, яку матиме виконане дослідження у подальшій навчальній та професійній діяльності автора.

Обсяг звіту про переклад наукової статті з іноземного видання не повинен перевищувати 10 сторінок.

Методичні рекомендації до виконання та оцінювання наукової презентації

Підготовка наукової презентації передбачає виконання наукового дослідження за заданою тематикою та оформлення його результатів у формі електронної презентації Power Point.

Інформаційну базу для виконання цього завдання становлять аналітичні та статистичні матеріали з довідникової, монографічної, навчальної літератури, видань науково-дослідних інститутів, центрів, служб, агенцій, Інтернет-мережі.

Звіт виконання наукової презентації повинен складатися зі вступу, основної частини та висновків.

У **вступі** до наукової презентації студент повинен чітко визначити мету своєї роботи та причини обрання напрямку дослідження.

В **основній частині** наукової презентації студент повинен навести розроблені ним слайди, що відображають результати проведеного ними дослідження.

У **висновках** до наукової презентації студент повинен висловити власну думку стосовно практичної цінності виконаного ними дослідження у подальшій навчальній та професійній діяльності автора. Обсяг звіту про виконання наукової презентації не повинен перевищувати 10 сторінок (20 слайдів).

Оцінка за іспит становить 40% в структурі загальної оцінки за предмет.

Зразок екзаменаційного білету

(для студентів денної форми навчання)

1. Процедура голосування: теореми та парадокси.

2. Податковий тягар та його переміщення. Модель Харбергера.

3. Аналітичне завдання.

Уявіть, що в деякому секторі економіки створюється негативна екстерналія. Коротко охарактеризуйте зміни, що відбудуться з наступними параметрами, якщо влада введе податок за продукування такої екстерналії:

- а) граничними приватними витратами і суспільними витратами;
- б) рівноважними обсягами виробництва і цінами;
- в) граничними вигодами;
- г) сукупним суспільним добробутом.

4. Розрахункове завдання.

Муніципальна влада планує на деякій вільній ділянці створити суспільне благо Y . На її замовлення було розроблено 4 альтернативні проекти (А, Б, В і Г), які по різному впливатимуть на добробут оточуючих мешканців. З метою врахування думки останніх було здійснено соціологічне опитування щодо проектів, результати якого представлені в наступній таблиці в формі ранжування («1» – найкращий, «4» – найгірший варіант).

Групи мешканців (їх чисельність)	Рейтинг проектів			
	А	Б	В	Г
I група (20)	3	2	4	1
II група (26)	4	3	3	2
III група (17)	1	4	1	3
IV група (23)	2	1	2	4

Визначити найкращий варіант з точки зору мешканців, якщо для підрахунку використовується а) правило простої більшості; б) правило Кондорсе. Порівняйте результати.

Список рекомендованої літератури

1. *Аткинсон Э., Стиглиц Д.* Лекции по экономической теории государственного сектора / Пер. с англ. –М.: Аспект-Пресс, 1995.
2. *Бланкарт Ш.* Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки. –К.: Либідь, 2000. –654 с.
3. *Блауг М.* Экономическая мысль в ретроспективе. –М.: Дело, 1994.
4. *Василик О.Д., Павлюк К.В.* Державні фінанси України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. –608 с.
5. *Веймер Д.Л., Вайнінг Е.Р.* Аналіз політики: Концепції і практика / Пер. з англ. –К.: Основи, 2000. –654 с.
6. Государственное регулирование рыночной экономики: Учебник / Под ред. *Кушлина В.И., Волгина Н.А.* –М.: Экономика, 2000.
7. *Длугопольський О.В.* Реформування суспільного сектору економіки та нові підходи до управління публічними фінансами: Монографія. –Київ: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. –280 с.
8. *Длугопольський О.В.* Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій: Монографія. –Тернопіль: Економічна думка, 2011. –632 с.
9. *Длугопольський О.В.* Теорія економіки державного сектора. – К.: Професіонал, 2007. –592 с.
10. *Егоров Е.В.* Экономика общественного сектора России: Курс лекций. – М.: ТЕИС, 1998.
11. Економічний розвиток і державна політика: Навчальний посібник / Під ред. *Ю.Сханурова, І.Розпутенка.* –К.: Вид-во УАДУ, 2001. –480 с.
12. *Сфремов Д.П., Федірко Н.В.* Економіка суспільного сектору: Навчальний посібник. –К.: КНЕУ, 2014. –351 с.
13. *Жильцов Е.Н.* Экономика общественного сектора и некоммерческих организаций. –М.: Издательство Московского Университета, 1995.
14. *Малий І.Й., Галабурда М.К.* Економіка державного сектора: Навч. посібник. –К.: КНЕУ, 2007.
15. *Малий І.Й., Діба М.І., Галабурда М.К.* Держава і ринок: філософія взаємодії: Монографія. –К.: КНЕУ, 2005.
16. *Нуреев Р.* Теория общественного выбора: Курс лекций. –М.: ГУ ВШЭ, 2005. –531 с.
17. *Олсон М.* Логика коллективных действий: Общественные блага и теория групп / Пер. с англ. –М.: Фонд Экономической Инициативы, 1995. –165 с.
18. *Розпутенко І.* Державні видатки в перехідних економіках. –К.: Вид-во УАДУ, 1998. –222 с.
19. *Слухай С.* Міжурядові трансферти: теорія і практика: Монографія. – К.: Аргар Медіа Груп, 2013. –422 с.
20. Соціальна економіка: Навчальний посібник / *О.О.Бєляєв, Є.Б.Ніколаєв.* – К.: КНЕУ, 2014. –481 с.
21. *Стіглиц Дж.Е.* Економіка державного сектора. –К.: Основи, 1998. –854 с.

22. *Стоун Д.* Парадокс політики: Мистецтво ухвалення політичних рішень. – К.: Альтернативи, 2000. –300 с.
23. Управление государственной собственностью: Учебник / Под ред. *Кошкина В.И.* –М.: Инфра-М, 1997. –496 с.
24. *Федірко Н.В., Єфремов Д.П.* Електронний текст лекцій з науки «Економіка суспільного сектору». –К.: КНЕУ, 2014.
25. *Шамхалов Ф.И.* Государство и экономика: основы взаимодействия. – М.: Экономика, 2000.
26. *Шевчук П.* Соціальна політика. –Львів: Світ, 2003. –400 с.
27. Эффективность государственного управления / Под ред. *С.А. Батчикова, С.Ю. Глазьева.* –М., 1998.
28. *Якобсон Л.И.* Экономика общественного сектора: основы теории государственных финансов: Учебник для вузов. –М.: Аспект Пресс, 1996. – 319 с.

Перелік екзаменаційних питань

з дисципліни “Економіка суспільного сектора”

1. Зміст та особливості функціонування суспільного сектора в різних економічних системах.
2. Суть та види "провалів" (вад) ринку.
3. Суть та види "провалів" (вад) держави.
4. Характеристика екстерналій (зовнішніх ефектів) та механізмів їх інтерналізації.
5. Характеристика інформаційної асиметрії як фактора недосконалості ринку.
6. Характеристика обмеженості конкуренції як фактора недосконалості ринку.
7. Характеристика некомерційних організацій як фактора недосконалості ринку.
8. Характеристика структурних викривлень, інфляції та безробіття як факторів недосконалості ринку.
9. Поняття суспільних благ та їх характерних рис.
10. Класифікація суспільних благ за різними ознаками.
11. Роль та типові показники для обчислення масштабів державного сектора.
12. Проблема переповнення і теорія клубів.
13. Характеристика попиту і пропозиції на суспільні блага.
14. Проблема "безквиткового пасажира" при наданні суспільних благ.
15. Характеристика держави як постачальника суспільних товарів і послуг.
16. Рівновага та ціни Ліндаля.
17. Зміст податків (субсидій) Пігу.
18. Теорема Коуза та її застосування в процесі узгодження прав власності.
19. Нерівність і бідність: перерозподільчі процеси та їх вплив на підвищення добробуту суспільства.
20. Джерела та втрати перерозподілу.
21. Зміст принципу компенсації Калдора-Хікса.
22. Зміст оптимуму Парето та Парето-вдосконалень.
23. Проблема вибору між ефективністю та справедливістю в державному секторі.
24. Добробут суспільства та держава добробуту.
25. Базові концепції щодо місії держави в сфері розподілу (утилітаризм, лібертаризм, егалітаризм, ролзіанство).
26. Альтернативні доктрини, що пояснюють роль держави в економіці (лессеферизм та етатизм).
27. Суть та характерні риси ліберально-монетаристської та стабілізаційно-трансфертної моделей змішаної економіки.
28. Неринкове виявлення та узгодження переваг як детермінанти теорії суспільного вибору.
29. Механізми голосування при прийнятті політичних рішень.
30. Парадокс голосування (закон Кондорсе) та раціональний колективний вибір.

31. Медіанний виборець та коаліції.
32. Групи спеціальних інтересів та "гонитва за рентою".
33. Суть та характерні риси виконавчих (бюрократичних) структур.
34. Теорема Ерроу про неможливість.
35. Зміст і джерела доходів державного сектора.
36. Податкові системи та критерії їх оцінки.
37. Принципи оподаткування та податкові відносини.
38. Податки та їх класифікація за різними ознаками.
39. Податкові зобов'язання та переміщення податків.
40. Розподіл податкового тиску на монопольних та конкурентних ринках.
41. Надмірний податковий тиск та його оцінка.
42. Оптимізація оподаткування та правило Рамсея.
43. Правило Корлетта-Хейга і принцип "другого кращого".
44. Зміст та форми державних витрат.
45. Переміщення вигід та сфери дії програм державних витрат.
46. Взаємозалежні переваги та державні витрати.
47. Суть суспільного страхування та його взаємозв'язок з приватним страхуванням і соціальними допомогами.
48. Фінансування та виробництво благ в державному секторі.
49. Контрактація, види контрактів та квазі-ринки.
50. Характеристика основних типів організацій, що продукують блага в державному секторі.
51. Оцінка затрат і результатів в приватному та державному секторах.
52. Аналіз витрат і результативності при оцінці ефективності державних видатків.
53. Аналіз витрат і вигід при оцінці ефективності державних видатків.
54. Аналіз витрат і корисності при оцінці ефективності державних видатків.
55. Зміст бюджетної децентралізації і теорема про децентралізацію.
56. Гіпотеза Тібу та фактори, що стримують прояв тенденції Тібу.
57. Функції та доходи територіальних бюджетів.
58. Функції та витрати територіальних бюджетів.
59. Характеристика та наслідки введення бюджетних грантів.
60. Бюджетний федералізм в умовах переходу до ринку та його основні теорії.
61. Характеристика альтернативних теорій оподаткування (теорія Левіафан-оподаткування, теорія демократичного оподаткування, теорія еволюційного оподаткування).
62. Характеристика держави як підприємця та покупця.
63. Суть, оптимальний розмір та обмеження зростання державного боргу.
64. Управління державною заборгованістю.
65. Проблеми зайнятості та оплати праці в державному секторі.
66. Державні видатки і доквілля. Концепція сталого розвитку економіки.
67. Державні системи бюджету та звітності.
68. Зміст програм витрат на національну оборону.
69. Зміст програм витрат на охорону здоров'я.
70. Зміст програм витрат на освіту і науку.

Зміст

Вступ.....	3
Розподіл навчального часу за формами навчання та видами занять.....	5
Плани семінарських занять.....	6
Інноваційні навчальні технології.....	19
Тести.....	21
Практичні завдання.....	32
Порядок поточного та підсумкового оцінювання знань.....	47
Зразок екзаменаційного білету.....	57
Список рекомендованої літератури.....	58
Перелік екзаменаційних питань.....	60

Навчально-методичне видання

Длугопольський Олександр Володимирович

Навчально-методичний
посібник

з дисципліни

«ЕКОНОМІКА СУСПІЛЬНОГО СЕКТОРА»

*для студентів освітньо-професійної програми
«Аналітична економіка»
напряму підготовки 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
денної форми навчання*

Підписано до друку 27.08.2018 р.
Формат 60х90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Ум.-друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 4,31.
Зам № 065-18. Тираж 100 прим.

Тернопільський національний
економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004

*Свідоцтво про внесення
суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців
ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*